JAUNIMO GRETOSE

LLJS vasara – **Tomas Venslauskas** 3

ŠVIETIMAS

Suvalkų lietuvių vaikų darželio ugdytiniai dalyvavo projekte „Lietuvos mažųjų žaidynės 2025“ – **Irena Lila** 6
Po devyniolikos metų. Žvilgsnis į Lenkijos lietuvių jaunimo etninio ir pilietinio tapatumo kaitą – **Žilvytis Šaknys** 7

KULTŪROS BARUOSE

Puodininkystės savitumas ir grožis Punsko muziejuje – **Aldona Vaicekauskienė** 11
Žolinės kitaip – **Asta Pečiulienė** 14
Žolinių folkloro festivalis Lietuvių liaudies dainų metais – **Aldona Vaicekauskienė** 16

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

Pagerbti Berznyke palaidoti Lietuvos savanoriai – **„Aušros“ inf.** 17
Socialinių tinklų poveikis savivertei ir savęs vertinimui: kaip išvengti neigiamų pasekmių? – **Marija Žemaitytė** 18

MŪSŲ INTERVIU

Shinrin-yoku – (ne tik) miško maudynės – **Božena Bobinienė** 20

IŠ MŪSŲ PRAEITIES

Knygnešių organizatorius kun. Antanas Brundza – **Algimantas Katilius** 24

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

Lietuvos žiniasklaida 26

Viršeliuose:
Grybautojo svajonė (Valdo Žilionio nuotr.)
Romualdos Galistienės darbai (Iš LLEKD archyvo)

Redakcijos adresas
16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

Leidžia
Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
Korespondentės: Jurgita Stankauskaitė, Rasa Žukauskienė, Božena Bobinienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2025-09-29

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Leidinyje reiškiama tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir administracijos ministro pozicija.

Projektą „***Lenkijos lietuvių gyvenimo atspindžiai***“ iš dalies finansuoja Medijų rėmimo fondas (*gauta parama projektui – 10000 eurų*).

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Mieli skaitytojai!

Irena Gasperavičiūtė

Tikriausiai ne vienam, gimusiam ir augusiam Seinų krašte, kyla klausimų, susijusių su tapatybe. Žinoma, kalbu apie tautinę tapatybę. Juk kiekvienas turime daugiau ar mažiau asmenų giminėje, išėjusių iš savo tautybės. Taip pat kaimynų, draugų... Tarkim, kas nulemia, kad lietuviai pasirenka savo vaikus leisti į lenkišką mokyklą? Kodėl mieste sutikti lietuviai tarp savęs kalbasi lenkiškai? Kažkas išgirs? Ko bijoma? O kada lietuviai „užsiaugina raumenis“? Kas nulemia apsisprendimą būti lietuviu, kur begyventum? Ilgus metus (gal dar ir dabar) visuomenėje manoma, kad daug ką lemia tai, ar baigei Punsko licėjų, ar ne. Taigi licėjuje mokiniai subręsta, tada ir susiformuoja asmens tautinė tapatybė. Iki šiandien įdomiai skamba nusistebėjimas: „Kodėl jis vaikus leido į lenkišką mokyklą, juk Punsko licėjų baigęs?“ arba „Kodėl jis nepalaiko Punsko parapijiečių ir nesupranta problemos esmės, juk Punsko licėjų baigęs?“ Pati esu girdėjusi tokius pasisakymus. Kas nulemia tautinį apsisprendimą, mes dažniausiai sprendžiame iš patirties ar remdamiesi intuicija.

Ir štai pavasarį patenka į rankas šių metų „Lituanisticos“ 1 numeris, kur Lietuvos istorijos instituto etnologo Žilvyčio Šaknio straipsnis „Po devyniolikos metų. Žvilgsnis į Lenkijos lietuvių jaunimo etninio ir pilietinio tapatumo kaitą“ – vienu ypu jį perskaičiau. Tikrai labai mažai tokio tipo mokslinių darbų, ypač svarbių mūsų bendruomenei. Raginu būtinai jį pasiskaityti, ir tada geriau suvoksime Punsko licėjaus vaidmenį mūsų bendruomenei. Kitais metais švęsianti 70-ąjį jubiliejų mokykla yra su kaupu pateisinusi steigėjų lūkesčius.

LLJS vasara

Tomas Venslauskas

Vasara moksleiviams ir studentams – tai poilsio ir naujų jėgų kaupimo metas. Nors šių metų vasara nebuvo palanki poilsiautojams orų atžvilgiu, Lenkijos lietuvių jaunimo sąjungai (LLJS) ji buvusi produktyvi ir darbinga: aktyviai dalyvavome Pasaulio lietuvių jaunimo kongrese (PLJK) Islandijoje, atstovavome jaunimui Pasaulio lietuvių žaidynėse Palangoje ir Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) Seime Vilniuje, patį rugpjūtį paruošėme tris renginius. Mūsų organizacija nevykdo ūkinės komercinės veiklos, dėl to esame finansiškai priklausomi nuo rėmėjų. Visus šių metų renginius suorganizuoti bei dalį išlaidų, susijusių su kelione į Islandiją, padengti pavyko dėl Jaunimo reikalų agentūros finansuojamo projekto „LLJS veikla 2025“, kurio autoriai Silvija Liaukevičiūtė ir Tomas Venslauskas. Mūsų veikla taip pat nebūtų įmanoma be Punsko valsčiaus pagalbos. Jis deda visas pastangas, kad galėtų mums padėti.

2023 metais JAV ir Kanadoje vykusiame XVII PLJK ypatinga drąsa pasižymėjo Islandijos delegacija – dvi merginos Rasa ir Greta. Nors Islandijos lietuvių jaunimo sąjunga gana jauna, sudaryta iš naujosios išeivijos kartos, ji pasiryžo surengti Kongresą. Jai į talką atskubėjo skandinavės sesės – Švedijos ir Danijos jaunimo sąjungos. XVIII PLJK Islandijoje įvyko birželio 15–22 d. dalinės poliarinės dienos metu, kuomet saulė pasislepia už horizonto tik keturioms valandoms, o nakties tamsos nepatiriama.

Šių metų Kongrese dalyvavo daugiau kaip 90 delegatų iš 22 šalių, 5 žemynų – Europos, Pietų ir Šiaurės Amerikos, Azijos ir Australijos. Lenkijos lietuvių jaunimo sąjungai atstovavo šeši delegatai: Silvija Liaukevičiūtė, Rasa Maksimavičiūtė, Laima Sidarytė, Povilas Svetlauskas, Vaiva Vaicekauskaitė ir Tomas Venslauskas bei Kongreso viešnia Ingrida Vaznelytė.

PLJK susideda iš dviejų dalių – delegatų suvažiavimo ir kultūrinės dalies. Delegatų suvažiavimo metu vyksta PLJS įstatų peržiūra ir

LLJS delegatai su Punsko valsčiaus vėliava

Kraštų jaunimo sąjungų (Švedijos, Kanados, JK, Danijos, Ispanijos, Argentinos, Urugvajaus, Prancūzijos, JAV, Šveicarijos, Pietų Korėjos, Lenkijos) atstovai PLB Seime

keitimas, PLJS veiklos, finansinės bei kontrolės komisijų ataskaitų pristatymas ir tvirtinimas, rezoliucijų pristatymas ir svarstymas, naujų nutarimų kūrimas darbo grupėse bei jų priėmimas, kontrolės komisijos, naujos PLJS valdybos bei kito Kongreso vietos rinkimas. Dėl savo geografinės padėties Šiaurės sala yra brangi valstybė, tad labai svarbus buvo laikas ir geras darbo organizavimas. Minėtus darbus pavyko atlikti per keturias dienas, o vakarais vyko kultūrinė Kongreso dalis, dar vėliau neoficialus bendravimas. Mūsų delegacija į Kongresą nuvyko atstovauti ne tik Lenkijos lietuvių jaunimui, bet ir visoms lietuvių etninėms žemėms. Buvome parengę pasiūlymą nutarimo, kuris skatintų PLJS valdybą kartu su etninių žemių atstovais skleisti žinias apie šių žemių lietuvių praeitį, dabartinę padėtį ir galimą ateitį. Šis nutarimas buvo priimtas. Dar labiau džiaugiamės dėl fakto, jog mūsų delegatė ir kartu LLJS valdybos narė Silvija Liaukevičiūtė gavo naujas sekretorės pareigas PLJS. Kartu su ja dirbs pirmininkė Agita Beržanskaitė iš Kipro (išrinkta antrajai kadencijai), iždininkas Simonas Bingelis iš JAV (išrinktas antrajai kadencijai) bei valdybos nariai Gabriela Avalos Liesinskas Mockienė (Venesuela), Laima Griszka (Argentina), Simonas Pukinskis (JK) ir Marija Čyvaitė (JAV).

2023 metais vykusiame Kongrese iki išnaktų bandėme nutarti, kokia bus kito Kongreso vieta. Šiemet viskas paaiškėjo per penkias minutes. Mat į sceną išėjo mūsų draugas Alejandro iš Urugvajaus ir paskelbė, jog kartu su Argentinos ir Brazilijos komandomis yra pasiruošę priimti šį iššūkį. Atsakius į visus iškilusius klausimus, pasiūlymas buvo vienbalsiai priimtas. Šiuo sprendimu baigėme oficialiąją Kongreso dalį. Vėliau tęsėme kultūrinius renginius bei Pietų Islandijos ir Reikjaviko lankymą.

Sugrįžus iš Kongreso, dalies mūsų laukė nauji iššūkiai – Pasaulio lietuvių žaidynės, vykusios liepos 3–6 dienomis. Labai džiugu, jog Lenkijos lietuvių delegacija buvo trečioji pagal gausumą. Po savaitgalio prasidėjo Pasaulio lietuvių bendruomenės Seimas, į kurį, be šalių bendruomenių atstovų, pakviesti buvo jaunimo sąjungų atstovai – dalis to pačio jaunimo, su kuriuo teko smagiai leisti laiką Islandijoje. Pats PLB Seimas nesukėlė tokio įspūdžio kaip PLJK, ypač organizaciniu atžvilgiu. Turime viltį, kad pasitelkus jaunimą kito Seimo metu darbai vyks sklandžiau. Nuo pirmadienio iki penktadienio dienas praleisdavom Seime, o vakarus kartu su į jį atvykusiu jaunimu mieste. Mūsų atstovui Tomui Venslauskui teko garbė būti balsų skaičiavimo komisijos nariu ir vienu iš pirmųjų, kurie sužinojo, kokia naujos PLB valdybos sudėtis. Šiais metais į PLB valdybos pirmininko postą buvę du kandidatai – ilgametė PLB valdybos pirmininkė Dalia Henke (Vokietija) ir Arvydas Urbonavičius (JAV). Kelių balsų skirtumu laimėjo Dalia Henke.

LLJS veikla – tai ne tik atstovavimas jaunimui užsienyje, bet ir, dar svarbiau, jaunimo vienijimas bei skatinimas sugrįžti į gimtąjį kraštą. Svarbų vaidmenį šiame procese atlieka įvairaus pobūdžio renginių organizavimas. Rugpjūčio mėnuo kiekvienais metais būna darbingas. Šiemet suorganizuoti trys renginiai. Pirmasis iš jų – Dviratadienis. Tai interaktyvios orientacinės žaidynės, kurių metu dalyviai, atlikdami įvairias užduotis, keliauja dviračiais po mūsų kraštą, įveikdami apie 30 km. Nors mūsų veikla daugiausia skirta jaunimui, visuomet laukiame kiekvieno, kuris nori kartu su mumis smagiai praleisti laiką.

Kitas rugpjūčio renginys – „Nakcinis krepšinio turnyras“, kurio iniciatorius Vidugirių pagrindinės mokyklos direktorius, sporto mokytojas Dovydas Nometka (bendrarengėjai – Punsko krepšinis, Punsko valsčius, LLJS). Šis renginys jau kelintus metus iš eilės susilaukė didelio susidomėjimo tiek vyresnių, tiek ir jaunesnių krepšinio mėgėjų.

Trečias ir pats svarbiausias LLJS metų renginys – Estradinių dainų šventė, kuri jau daugiau kaip 30 metų scenoje suburia muzikalų mūsų krašto jaunimą. Šiemet Žolinių ir Estradinių dainų šventės metu pas mus lankėsi svečių iš viso pasaulio: Argentinos, Danijos, Jungtinės Karalystės, Lietuvos, Japonijos ir Urugvajaus. Koncertą vedė Rasa Maksimavičiūtė ir Povilas Svetlauskas. Scenoje dainuojant galėjome

Iš LLJS archyvo

Mūsų jaunimas su „Saulės Dievu“

išgirsti seses Dianą ir Laurą Kogačiauskaites, Faustiną ir Onutę Radzevičiūtes, Gintarę ir Mangirdą Vektorius. Be jų, pasirodė Karolina Krakauskaitė, Rita Pečiulytė, Inesa ir Greta Nevulytės bei dvi tradicinės Estradinių dainų šventei suburtos grupės – „Vasaros mergaitės“ ir vaikinų „Duosim gazo“. Dainininkams akompanavo grupė „Parubežiniai“, kurioje būgnais grojo Jonas Jankauskas, bosine gitara Matas Čėpla, elektrine akustine gitara Diana Kogačiauskaitė, elektrine gitara Mantas Marcinkevičius, akordeonu Adrianas Pykys. Grupę koordinavo Raimundas Venslauskas. Koncerto metu pasirodė ir ilgametė šios šventės viešnia Greta Bobinaitė. Ji kartu su grupe pristatė mums kelis pačios komponuotus kūrinius iš debiutinio albumo „Sklistika“, kurio galima pasiklausyti „Spotify“ bei „YouTube“ platformose. Šventės metu pasveikinome mūsų draugus – Kanados lietuvių jaunimo sąjungą, kuri šiais metais švenčia 50-ąjį gimtadienį. Po mūsų atlikėjų scenoje išvydome svečius iš Vilniaus, grupę „Saulės Dievas“, kuri pirmą kartą lankėsi užsienyje. Tai alternatyviosios muzikos kolektyvas, kurio muzika įkvėpta aštuntojo dešimtmečio Amerikos roko scenos, jungianti bliuzo, soulo ir psichodelijos magiją. Po renginio šokiai ir dainos tęsėsi iki ankstyvo ryto ne tik Punios ežero pakrantėje, bet ir klube „La Kitsch“.

Po trijų savaičių atsigavę susirinkome Punsko Kovo 11-osios licėjaus Kalbų kabinete į Lenkijos lietuvių jaunimo suvažiavimą. Jo metu buvo pristatytos LLJS valdybos veiklų bei kontrolės komisijos ataskaitos, renkama nauja valdyba. Naujos valdybos pirmininku pakartotinai išrinktas Tomas Venslauskas, sekretore Silvija Liaukevičiūtė. Dalis ankstesnės valdybos narių susigundė pasilikti kitai kadencijai, tarp jų Povilas Svetlauskas, Sebastijonas Pykys, Lidija Batvinskaitė, Mantas Marcinkevičius, Vaiva Vaicekauskaitė, Raimundas Venslauskas. Sulaukėme ir naujų veidų. Tai Rasa Maksimavičiūtė, Inesa Nevulytė, Sigita Aleksaitė, Gabija Batvinskaitė, Matas Čėpla. Šią kadenciją LLJS valdyba sieks sudominti ir pritraukti Punsko licėjaus bei mūsų krašto pagrindinių mokyklų mokinius, kad jie aktyviau dalyvautų visuomeninėje veikloje. Po rinkimų greitai nesiskirstėme – tęsėme naujos LLJS valdybos pabendravimą.

Nors pailsėti tokią darbingą vasarą tikrai nebuvo kada, gera nuotaika rinkimų metu įkvėpė energijos plėtoti naujas mintis bei sumanymus. Labai didžiuojamės mūsų valdybos nare Silvija Liaukevičiūte, kuri praturtino Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos gretas. Linkime jai ir visai naujai PLJS valdybai sėkmės, pažadame padėti skleisti žinias apie mūsų kraštą ir jo gyventojus bei pagal galimybes būti aktyvia PLJS dalimi. Visos LLJS valdybos vardu kviečiame visus (ne tik jaunimą!) dalyvauti mūsų veiklose.

Iš LLJS archyvo

Nauja LLJS valdyba (ne visos sudėties)

Suvalkų lietuvių vaikų darželio ugdytiniai dalyvavo projekte „Lietuvos mažųjų žaidynės 2025“

IRENA LILA

Šiais metais Suvalkų lietuvių vaikų darželio ugdytiniai su savo mokytojomis aktyviai įsitraukė į sporto projektą „Lietuvos mažųjų žaidynės“, kuris vyko jau vienuoliktą kartą. Jį organizavo Lietuvos tautinis olimpinis komitetas kartu su Respublikine ikimokyklinio ugdymo kūno kultūros pedagogų asociacija. Projekto idėja – skatinti vaikų fizinį aktyvumą bei teigiamą požiūrį į sportą, supažindinti su garbingo varžymosi principais, bendravimo ir bendradarbiavimo galimybėmis, o tikslas – didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų fizinį aktyvumą, tenkinant jų prigimtinį judėjimo poreikį.

Projektas prasidėjo mokymais pedagogams. Suvalkų vaikų darželio mokytojos dalyvavo praktiniame seminare Kaune, kur išbandė paprastas bei smagias veiklas, skirtas skatinti vaikų fizinį aktyvumą įvairiose aplinkose.

Pirmasis projekto etapas vyko vasarį ir kovą. Suvalkų lietuvių vaikų darželio „Gabijos“ ir „Žemynos“ grupių vaikai dalyvavo aštuoniose virtualiose fizinio aktyvumo pamokėlėse, kur kiekviena aplinka tapo tikra nuotykių erdve. Mažieji lankėsi povandeniniame pasaulyje, keliavo snieguotuose kalnuose, išbandė judrias pramogas fermoje, skraidė debesyse, sportavo miške, o džiunglėse kiekvienas jų tapo tikru Tarzanu.

Iš Suvalkų lietuvių vaikų darželio archyvo

LMŽ finalinis festivalis Alytuje

Iš Suvalkų lietuvių vaikų darželio archyvo

LMŽ festivalis Suvalkų miesto parke

Antrasis projekto etapas įvyko balandžio 14 dieną. Suvalkų miesto parke buvo surengtas mažasis LMŽ festivalis, kur vaikai aktyviai mankštinosi, įveikinėjo kliūčių takelius, žaidė integracinius žaidimus, lavino koordinaciją, ištvermę bei bendradarbiavimo įgūdžius, buvo daug juoko, draugiškumo ir sportinio

džiaugsmo.

Projekto paskutiniame etape gegužės mėnesį buvo surengti penki didieji LMŽ festivaliai. Suvalkų darželinukai dalyvavo didžiajame festivalyje Alytuje. Čia vaikus pasveikino ir įkvėpė siekti savo svajonių ilgametė projekto globėja – pirmoji šalies ponia Diana Nausėdienė bei LTOK prezidentė ir olimpinė čempionė Daina Gudzinevičiūtė. Renginio metu vaikai išbandė 10 smagių užduočių, atskleidžiančių įvairių sporto šakų ypatumus, ir pademonstravo projekte įgytus fizinius gebėjimus. Kiekviena komanda laimėjo taurę, medalius ir dovanėles, o „360 Arena“ pakvietė festivalyje dalyvaujančias įstaigas išbandyti unikalią pramogų erdvę Vilniuje.

Taigi rugsėjo 5 dieną Suvalkų lietuvių vaikų darželio ir mokyklos ugdytiniai leidosi į smagią išvyką į Vilnių, į „360 Areną“, vieną didžiausių šeimos pramogų centrų Baltijos šalyse. Ši kelionė buvo puiki proga aplankyti Lietuvos sostinę ir aktyviai praleisti laiką su bendraamžiais. Ugdytiniai išbandė batutų parką, interaktyvius žaidimus, čiuožyklas, kliūčių ruožus, žaidimų labirintus ir daugybę kitų veiklų, kurios lavina fizinį aktyvumą. Mažesnieji džiaugėsi specialiai jiems skirta žaidimų zona, o vyresnieji mėgavosi iššūkiais, sportinėmis rungtimis ir linksmomis komandų užduotimis. Pramogos ne tik buvo smagios, bet ir naudingos – ugdytiniai mokėsi laikytis taisyklių, veikti komandoje, rūpintis savimi ir draugais, o kelionė į „360 Areną“ paliko daug įspūdžių, buvo kupina juoko, draugystės ir teigiamų emocijų.

Suvalkų lietuvių vaikų darželio bendruomenė nuoširdžiai dėkoja projekto organizatoriams už galimybę dalyvauti „Lietuvos mažųjų žaidynėse“. Esame dėkingi už puikias emocijas, smagias ir aktyvias veiklas, įsimintinas patirtis.

Po devyniolikos metų. Žvilgsnis į Lenkijos lietuvių jaunimo etninio ir pilietinio tapatumo kaitą

Žilvytis Šaknys, Lietuvos istorijos institutas

Tęsinys.
Pradžia „Aušros“ š. m. 17 nr.

Kalba. Kaip matome 2 pav., per devyniolika metų labai sumažėjo lietuvių kalbos vartojimas šeimoje. Jei 2005 m. tik lietuvių kalba kalbėta visų respondentų šeimose, tai 2024 m. – jau tik pusėje šeimų. Tiesa, beveik visi respondentai teigė, kad 2024 m. lietuvių kalba šeimoje vartota dažniau negu lenkų, tik vienos merginos šeimoje kalbama daugiau lenkiškai, dar vienoje – tiek lenkiškai, tiek ir lietuviškai. 2024 m. klausime apie vartojamą kalbą namuose išskirtas dar kalbų vartojimas su tėvais, seneliais ir broliais, seserimis. Keli respondentai nurodė, kad su tėvais arba tėvais ir seneliais kalba tik lietuviškai, o su broliais ir seserimis kalba ir lenkiškai. Tokiais atvejais lenkų kalba dominuoja ir bendraujant su draugais, tačiau 2024 m. nurodyta, kad draugai lietuviai pasirenkami gerokai dažniau. Geriausių draugų lietuvių procentas per devyniolika metų mažai tepakito, nors gerėjant komunikacijos priemonėms draugiškiems santykiams vis mažiau yra svarbi vieta (t. y. lietuviška aplinka tose apylinkėse). Geriausių tos pačios lyties draugų lietuvių procentas

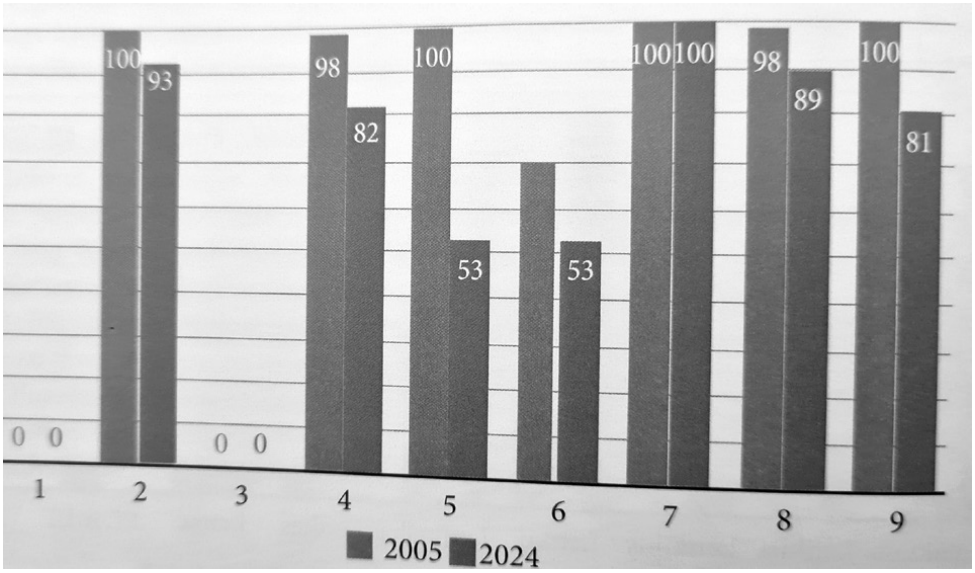

2 pav. Kilmė, tautybė ir lietuvių kalbos vartojimas 2005 ir 2024 metais (%; *n* = 43; 28)
1 – gimę Lietuvoje; 2 – lietuviai; 3 – abu tėvai kilę iš Lietuvos; 4 – abu tėvai lietuviai; 5 – namie kalba tik lietuviškai; 6 – mąsto tik lietuviškai; 7 – mokykloje mokėsi lietuviškai arba lietuviškai ir kita kalba; 8 – su draugais kalbasi lietuviškai arba daugiau lietuviškai; 9 – geriausias tos pačios lyties draugas(ė) lietuvis(ė)

3 pav. Religinių ir tautinių simbolių dermė, Vaitakiemis. Čia stebėjome Kryžiaus dienų apeigas. 2024 m.

viršija lietuvių nuošimtį Punsko apylinkėse [plg. 31, 181]. 2024 m. per 70 % paminėjo antrą ir trečią tos pačios lyties draugą lietuvį, o priešingos lyties vaikiną ar merginą lietuvius įvardijo net 82 % respondentų. Tiesa, klausinėti lietuvišką mokyklą lankę respondentai, tad vien jau mokyklos pasirinkimas rodo sąsajas su lietuviška kultūra. Taigi problemiškiausias lieka lietuvių kalbos vartojimas. Tik lietuviškai mąstančiųjų 2024 m. yra tiek pat, kiek ir tik lietuviškai kalbančiųjų šeimoje (2 pav.). 2024 m. naudotoje anketoje buvo klausimas, kokia kalba respondentas mintyse skaičiuoja. Keli respondentai, dažniau galvodami lietuviškai, mintyse skaičiuoja tik lietuvių kalba. Kai kurie galvoja tik lietuviškai, o skaičiuoja lietuviškai ne visada. Nors su šeimos nariais kalbama tik lietuviškai, ne visada respondentai mąsto ir skaičiuoja lietuviškai. Kaip matome, lietuvių kalbai palaikyti svarbi „antroji šeima“ – draugai. Atrodytų, kad baigus mokyklą draugų ryšiai nebėra tokie glaudūs, tačiau pagal kitą klausimyną surinkti duomenys rodo kitokią situaciją. Mokymosi Licėjuje laikotarpiu susiformavusi draugystė tampa ilgalaike. Į klausimą, kuo punskiečių draugystė skiriasi nuo kitų, įvairaus amžiaus respondentai atsakė, kad „čia yra vienybė, kurios išmoko mokykloje ir savo šeimose“, „nėra neapykantos“, „arčiau bendrauja“, „licėjus turi didelę įtaką ir vienas kitą supranta iš pusės žodžio“. Pabrėžiamas ir „kitoks mąstymas“, apsunkinantis ryšius tiek su lietuviais Lietuvoje, tiek su lenkais Lenkijoje. Pastarąjį teiginį, matyt, galima paaiškinti D. Daukšo apklaustos jaunos moters, studijavusios Lietuvoje, žodžiais, kad Punsko apylinkėse aplinka lietuviškesnė, ten laisvalaikis visada susijęs su lietuviška daina ar šokiais, o žmonės Lietuvoje to gerbti nemoka [11, 223]. Bendrumo jausmą teoriškai turėtų skatinti ir religingumas, dalyvavimas lietuviškose pamaldose, religinėse šventėse. 2024 m. ekspedicijoje teko stebėti ir apeigas per Kryžiaus dienas, apie kurias žinojau tik iš etnografinių aprašymų (3 pav.).

Religingumas. Religingumas iš esmės neturėtų būti susijęs su etniškumu, tačiau turint omeny šio krašto lietuvių kovą už lietuviškas mišias, lietuvišką parapiją, pamenamus pasakojimus apie kruvinus 1932 m. Punsko Žolinių atlaidus[3] ar 1975 m. kunigo Igno Dzermeikos rūpesčiu bažnyčios lange įtaisytą vitražą su Vyčiu [13, 53–54], religingumas gali įgyti ir lokalinio ar net etninio tapatumo bruožų. Punsko apylinkės, būdamos Lenkijos Liaudies Respublikos sudėtyje, gavo kur kas mažesnę ateistinės propagandos dozę negu SSRS sudėtyje buvusi Lietuva. Ankstesnių tyrimų metu Punsko apylinkėse aiškiai matėsi didesnis jaunimo religingumas negu kitur Lietuvoje, būdingas ir Lietuvos Dzūkijos vietovėms [42, 71]. 2005 m. 65 % pateikėjų nurodė esantys katalikai, likę – krikščionys. Pastaraisiais metais situacija pakito. Net 18 % respondentų nurodė esantys netikintys, o 14 % į klausimą apie tikybą visai neatsakė. Tik 32 % iš jų nurodė esą katalikai, 29 % – krikščionys, 7 % teigė esą tikintys. Nė vienas iš respondentų nenurodė, kad jų tėvai yra netikintys (tiesa, 18 % nenurodė tėvo ir motinos tikybos). Netikintis jaunimas į klausimą apie tėvų religiją neatsakė arba nurodė, kad tėvai yra krikščionys. Apibūdindamas savo religingumą vienas respondentas nurodė esantis krikščionis, o jo tėvas ir motina katalikai. Panašiai nurodė 1978 m. Vilniuje gyvenęs respondentas iš Punsko. Ankstesnių mano lauko tyrimų metu tiek Lietuvoje, tiek Punske (1989 m. duomenys) visi apklausti iki 1920 m. gimę respondentai šimtu procentų tiksliai nurodė savo išpažįstamą tikėjimą (katalikų, liuteronų, stačiatikių ir pan.), o XXI a. pradžioje jaunimas dažniausiai nurodydavo esantys krikščionys, kartais net negalėdavo atsakyti, kokią religiją išpažįsta. Atsakymai, kad respondentas neišpažįsta jokios religijos, rodo aiškų religingumo mažėjimą, tad kraštas netenka vieno iš gretutinių Lietuvos vietovių išskiriančio bruožo – anksčiau čia gyvavusio didesnio religingumo.

MASINĖS INFORMACIJOS PRIEMONĖS IR TAPATUMAS

Lenkijos lietuvių bendruomenei palaikant tautinį tapatumą, pasak

3 Policija smurtu ir įkalinimu nubaudė lietuvius, nenorėjusius atiduoti lenkų tautybės jaunuoliams nešti lietuviškais simboliais išpuoštų bažnytinių vėliavų ir altorėlių, kuriuos nešdavo merginos [27, 123].

istorikės Vitalijos Stravinskienės, XX a. antrojoje pusėje didelę reikšmę vaidino spauda [38, 58–66]. Tikriausiai Lietuvoje nėra panašaus dydžio miestelio, kuris turėtų tokią leidyklą kaip 1993 m. Punske įkurta „Aušros“ leidykla. Kartu su šio miestelio švietimo bei kultūros įstaigomis ją pavadinčiau svarbiu etninio tapatumo išsaugojimo šaltiniu. Toliau paanalizuosime, kaip jaunimas išnaudoja šias spaudos galimybes.

Lietuviškos knygos ir periodinė spauda. Tyrimo duomenys rodo, kad per devyniolika metų jaunimas beveik nustojo skaityti lietuviškas knygas. Daugiau kaip trečdalis jų lietuviškai iš viso neskaito (38 %). Skirtingai negu 2005 m., nė vienas respondentas 2024-aisiais nesiskundė, kad nėra galimybių gauti lietuviškų knygų. Į klausimą, ar neturi galimybės skaityti knygų lietuvių kalba, vienas respondentas atsakė, kad turi, bet kita kalba skaityti patogiau, jį dominančios knygos nėra išverstos į lietuvių kalbą. Kelių respondentų teigimu, jie knygas skaito lenkų, anglų ir lietuvių kalbomis. Lenkų ir anglų kalbomis arba tik anglų kalba skaitantis jaunimas teigė, kad lietuvių kalba nėra įdomių knygų. Šis atsakymas primena prieš devyniolika metų merginos išsakytą nusiskundimą, kad labai sunku gauti lietuviškų meilės romanų. Todėl manau, kad vienas iš paramos Punsko jaunimui būdų ir dabar būtų jiems patrauklios literatūros siuntimas. Tiesa, sparčiai plintančios skaitmeninės knygos irgi atvertų galimybę skaityti jaunimui patrauklią literatūrą lietuvių kalba.

Tyrimo duomenimis, lietuviškos periodinės spaudos skaitymas netgi pagerėjo. Nors pagal 2024 m. tyrimų duomenis, dalis jaunimo laikraščių ir žurnalų dabar neskaito (21 ir 25 %), palyginti su 2005 m., daugiau ar tik lietuviškus žurnalus ir ypač laikraščius skaito didesnis jaunimo nuošimtis. Kita vertus, 2005 m. dažniau buvo minimi gauti laikraščiai ir žurnalai iš Lietuvos. Iš žurnalų dažniausiai nurodyta *Panelė*, iš laikraščių – *Lietuvos rytas* [41, 60], dabartinio tyrimo metu paminėti tik vietiniai leidiniai – *Aušra*, rečiau *Suvalkietis*, *Aušrelė* ir tik vieną kartą *Šaltinis*. Vis dėlto dabar jaunimas daugiau skaito tik lenkiškus arba daugiau lenkiškus laikraščius ir žurnalus negu lietuviškus. Pastaraisiais metais periodinius leidinius jau galima skaityti ir internete.

Radijas, televizija, informacija internete. Devyniolika metų pasaulio istorijoje atrodytų kaip mažas laiko tarpas, tačiau lygindami 2005 ir 2024 metus mes atsiduriame skirtingose informacinėse epochose. Netgi išmanusis telefonas, išrastas 2007 m., užvaldo vis didesnę pasaulio dalį. Remiantis 2022 m. statistika, apie 75 % visų Lietuvos gyventojų naudojasi internetu mobiliajame telefone [15, 7]. Todėl klausimai apie periodinę spaudą, radiją, televiziją 2024 m. respondentui galėjo priminti gilią senovę.

Vis dėlto siekiant diachroninio lyginimo, nuspręsta visus klausimus užduoti ir 2024-aisiais. 2005 m. televiziją žiūrėjo visi, o radijo neklausė tik 4 respondentai (9 %). Dauguma respondentų žiūrėjo kelis Lietuvos televizijos kanalus, išvardijo po kelias radijo programas. Net 81 % respondentų nurodė žiūrėję LNK, TV3, LTV, apie trečdalis – BTV, ketvirtadalis – LTV2, „Pūko“ televiziją, pavieniais atvejais dar kelis televizijos kanalus, įskaitant regioninius Kauno ir Marijampolės. Iš radijo stočių 53 % respondentų minėjo M-1, apie pusę – „Radiocentrą“, trečdalis – „Pūką“, pavieniais atvejais dar apie 10 radijo stočių. Dauguma jų yra pramoginio pobūdžio. Deja, 2024 m. duomenimis, Lietuvos televizijos ir radijo žiūrovų per du dešimtmečius sumažėjo kelis kartus. Daugiau kaip pusė respondentų (57 %) televizijos nežiūri iš viso, trečdalis jaunimo (36 %) dažniau žiūri Lenkijos televizijos programas. Po kelis respondentus įvardijo labiausiai žiūrimus televizijos kanalus – LRT, LNK ir TV3, rečiau minima BTV, pavieniais atvejais LIUKS, TV6, DelfiTV, InfoTV, TV1. Dalis respondentų nurodė tik žiūrimas laidas, dažniausiai žinias, po vieną – „Dainų dainelė“ ir „Duokim garo!“. Tikėtina, kad tokias paskatas sukėlė punskiečių dalyvavimas jose. Tiek pat respondentų (57 %) neklauso Lietuvos radijo ir daugiau klausosi Lenkijos radijo laidų (36 %). Tik 7 % respondentų daugiau klausėsi Lietuvos radijo ir žiūrėjo Lietuvos televizijos programas negu Lenkijos. Tarp radijo stočių dominuoja „Pūkas“ – ją paminėjo daugiau negu pusė radijo klausytojų. Tik pavieniai jaunuoliai nurodė „Radiocentrą“, LRT, „Lietų“.

Kita vertus, daugelį žurnalų, laikraščių galima skaityti, televiziją stebėti, o radijo klausyti kompiuteryje ar išmaniajame telefone. Tačiau atsakymai į klausimą, kokia kalba dažniausiai skaitoma informacija internete (jie užduoti tik 2024 m.), neguodžia. Tik vienas respondentas nurodė medžiagą galintis skaityti ir klausytis lenkų, lietuvių bei anglų kalbomis. Daugiausiai informacija gaunama lenkų kalba (68 %), po lygiai lenkų bei anglų ir anglų kalbomis (po 14 %).

Reikia pažymėti 2005 m. padarytas išvadas, kad net esant geroms galimybėms skaityti periodinę spaudą lietuvių kalba, jaunimas retai domėjosi Lietuvos politiniais ir kultūriniais įvykiais. Daryta prielaida, kad masinės informacijos priemonės, spauda sudaro palankesnes sąlygas pilietiniam, o ne etniniam tapatumui formuotis. 2024 m. jas galima tik patvirtinti, kartu darant prielaidą, kad šį procesą galėtų stabilizuoti lietuviška internetinė sklaida.

KALENDORINIAI, TAUTINIAI PAPROČIAI IR TAPATUMAS

Kalendorinės ir tautinės šventės, ypač esančios tos šalies nedarbo dienomis ir tiesiogiai ar per masines

informacijos priemones įtraukiančios piliečius į šventinius renginius, be abejo, skatina pilietinį tapatumą. Kita vertus, kalbant apie mažumas, pasak Robo Van Ginkelio, šventės gali nubrėžti simbolines kitoniškumo ribas [47, 37–57]. Taigi gali būti susijusios tiek su lokaliniu, tiek ir su etniniu tapatumu. Etninių mažumų laisvalaikis ir šventės – reikšminga etninės kultūrinės erdvės organizavimo forma, slapta ar legaliai tautos simboliais (vėliava, herbu, himnu, kunigaikščių paveikslais), kalba ir tautiečių socialiniu sutelktumu sukuriantys „lietuviškumo“ ribas, formuojantys etninį tapatumą ir didinantys galimybę pasipriešinti etninės asimiliacijos procesams [45, 152]. Remdamiesi šia logika tyrimo metu siekėme nustatyti *lietuviškiausią* ir *lenkiškiausią* šventę, vėliau prašėme nurodyti, kuri respondento yra *mėgstamiausia*. Tikėtasi, kad tokiu būdu respondentas identifikuosis su viena ar kita kultūra.

„Lietuviškiausia šventė“. 2005 m. lietuviškiausia švente Lenkijos lietuvių jaunimas laikė Jonines (85 %). Toks šventės įvertinimas savaime suprantamas, nes 2004 m. Joninės Lietuvoje buvo paskelbtos valstybine švente ir nedarbo diena. Respondentų teigimu, Joninės lietuviškiausia šventė, nes lietuviai išsikovojo, kad ši šventė taptų nedarbo diena. Tyrimas rodo, kad ši padėtis nepakito ir 2024 metais. Lietuviškiausia švente Jonines įvardijo du trečdaliai jaunimo (68 %). Vieni iš svarbiausių tokio pasirinkimo motyvų yra tai, kad ši šventė „pagoniška ir tradicijų pilna“, ji dažniausiai ir Lietuvoje švenčiama panašiai. Tik keli respondentai lietuviškiausia švente nurodė Kalėdas ir Velykas (18 ir 14 %), pavieniais atvejais paminėtos Užgavėnės, Vėlinės ir Žolinės. Užgavėnių lietuviškumas grindžiamas tuo, kad valgomi bulviniai blynai (matyt, siejami su lietuvišku kulinariniu paveldu), Velykų – nes su jomis susiję daug lietuviškų papročių, pvz., margučių marginimas.

Kaip rodo tyrimai, Joninės buvo svarbios Punsko bei Seinų apylinkių lietuviams ir XX a. pradžioje. 1912 m. Klevų kaime per Jonines buvo rengiama lietuvių gegužinė [20, 133–134], tarpukariu, mano lauko tyrimų duomenimis, gegužines Punsko ir Seinų krašte irgi rengė tik Klevų kaime [40, 92], o laužus per Jonines jaunimas kūrė tik Punske, Šlynakiemyje ir Vaitakiemyje [40, 92]. Ši tradicija nebuvo užmiršta per visą XX amžių. Jonines Punsko lietuvių kultūros namai pradėjo organizuoti dar 1970 m., o 1975 m. surengta „Rasos šventė“ (matyt, pavadinimas perimtas iš Lietuvos). Dar po metų renginį pradėjo organizuoti Aldona Vaicekauskienė su Licėjaus moksleiviais ir etnografiniu ansambliu, o nuo 1997 m. ši šventė, rengiama Lietuvių etninės kultūros draugijos, su turtinga apeigine dalimi vyksta Šilainėje, prie Seivų ežero [32, 253–254].

„Mėgstamiausia lenkiškiausia šventė“. 2005 m. tyrimo metu neišskirta nė viena vyraujanti lenkiškiausia šventė. Dažniausiai paminėtos Kalėdos ar Velykos (33 % ir 30 %). Kalėdos, kaip „lenkiška“ šventė, argumentuojama lenkų religingumu, šios šventės populiarumu ir šeiminiu charakteriu. Šeiminį charakterį minėjo ir išskirdami Velykas, dar paminėdami „lenkišką“ paprotį laistytis Velykų antrą dieną. 2024 m. trys ketvirtadaliai (75 %) respondentų nurodė Kūčias ir Kalėdas, o pavieniais atvejais – Velykas, Vėlines, Užgavėnes, Žolinę ar Lenkijos nepriklausomybės šventę. Taigi kuri būtų vyraujanti iš visų išskirtų 2024 metais? Kalėdų populiarumą, kaip ir prieš devyniolika metų, grindė lenkų religingumu ir net kulinariniu paveldu – per Kūčias valgomais baršteliais, kurie yra būdingi lenkams. Kyla klausimas, kodėl beveik neminimos Velykos, kurios buvo sureikšmintos 2005-aisiais? Matyt, prieš devyniolika metų lenkiškumo įvaizdžiui pasitarnavo plačiai per masines informacijos priemones minimas Velykų laistymosi paprotys (praeityje žinomas daugelyje Europos šalių ir Lietuvoje). Metams bėgant šis paprotys greičiausiai buvo pamirštas. Akivaizdu, daugeliu atvejų išskirtos šeimoje švenčiamos šventės.

„Mėgstamiausia šventė“. 2005 m. tarp respondentų mėgstamiausių švenčių pirmavo Kalėdos (44 %) ir Žolinės (26 %). Po devyniolikos metų populiarumo proporcijos pakito: tik 11 % išskyrė Žolines, o Kalėdas – net 75 % respondentų. Kalėdos punskiečiams svarbios, nes „susirenka visa šeima“, „nes su šeima galima pabendrauti“, „mėgsta žiemą“, „per Kūčias yra daug skanaus maisto ir žmonių“, „Kalėdos, nes tai dovanų šventė“, „nes tada jaučiasi nepakartojama atmosfera“. Kalbant apie Kalėdas, kaip lenkams svarbiausią šventę, atsakymuose nelieka religinio aspekto, į pirmą vietą iškeliama šeima, bendravimas. Komentuodami Žolinių populiarumą akcentavo pramogas: „Žolines [mėgstu] nes koncertai, vasara ir galima išgerti su draugais“, „nes koncertai ir vasara“, „nes koncertai“. Vėlinių išskirtinumas motyvuojamas tuo, kad „kapai labai gražiai atrodo“.

Kalėdų išskirtinumą Punske liudija ir nuo 1910 m. įsigalėjęs Kalėdų eglutės puošimo paprotys, kai vaikams dalijamos dovanos-saldumynai [20, 140]. Lietuvoje eglutės intensyviausiai pradėjo plisti tik po Pirmojo pasaulinio karo [22, 54]. Remdamasi 1989, 1995, 2005 m. etnografinių lauko tyrimų duomenimis, Irena Regina Merkienė pažymėjo, kad pačiame naujausiame kalėdinių papročių klode pastebimi Lietuvos ir Punsko Kūčių skirtumai dėl XX a. antrojoje pusėje buvusios stipresnės katalikybės įtakos negu Lietuvoje [26, 169–190].

(Bus daugiau)

Perspausdinta iš LITUANISTICA 2025. T. 71. Nr. 1(139), p. 69–88.

Puodininkystės savitumas ir grožis Punsko muziejuje

Aldona Vaicekauskienė

Liepos mėnesį į Punsko tautodailės muziejų „Senoji klebonija“ atkeliavo Respublikinė tradicinės puodininkystės paroda „Puodų turgus“. Šį projektą įgyvendina Lietuvos tautodailininkų sąjungos Kauno bendrija. Tai išskirtinė paroda, nes eksponatai surinkti iš įvairių Lietuvos vietovių, skirtingų autorių, su skirtingomis technologijų ir dekoravimo savybėmis. Visi parodos autoriai turi meno kūrėjo statusą ir priklauso Lietuvos tautodailininkų sąjungai. Visi aktyviai dalyvauja parodose, veda edukacijas.

Reikia atsiminti, kad puodininkystė turbūt seniausia lietuvių tradicinių amatų šaka. Archeologiniai radiniai siekia neolito amžių. Pradžioje tai buvo lipdomoji keramika, o X–XI a. pradėta puodus žiesti. Šie radiniai labai reikšmingi tiriant Lietuvos kultūros ir istorijos raidą. Besilankantiems muziejuje labai smagu pristatyti Lietuvos keramikos išskirtinumą, kurio neaptiksime Lenkijoje. Visus ypač sužavi duonos raugo keramika. Tai sena ir išskirtinė technika. Spėjama, kad senovės lietuviai tose pačiose krosnyse, kuriose kepdavo duoną, degdavo ir keramiką. Taigi molis būdavo natūraliai marginamas tešlos likučių. Tai ikiglazūrinė keramika, kurios istorija siekia daugiau nei tūkstantį metų. Šis metodas, kur molis apdorojamas naudojant natūralų duonos raugą, suteikia gaminiams ne tik unikalią išvaizdą, bet ir praktinių savybių. Molio dirbiniai, siekiant užtikrinti atsparumą vandeniui, yra merkiami į natūralų duonos raugą. Šis procesas apima keletą technologijos žingsnių:

1) molinio gaminio formavimą,
2) džiovinimą,
3) pirmąjį degimą (išdžiovintas gaminys degamas aukštoje temperatūroje, dažniausiai apie 900–1000 laipsnių),
4) merkimą į duonos raugą (karštas gaminys greitai panardinamas į duonos raugą; aukšta temperatūra ir raugo sudėtis sukelia cheminę reakciją, dėl kurios ant paviršiaus susidaro unikalūs raštai),
5) antrąjį degimą, kad raštas būtų užfiksuotas ir gaminys įgautų galutines savybes.

Duonos raugo kokybė ir sudėtis turi didelę įtaką keramikos gaminiui. Raugo fermentacijos procesas sukuria įvairių organinių rūgščių ir kitų junginių, kurie reaguoja su molio paviršiumi degimo metu. Raugo sudėtis, fermentacijos trukmė ir temperatūra gali būti keičiami, norint pasiekti skirtingus efektus. Pavyzdžiui, ilgesnė fermentacija gali suteikti intensyvesnius raštus, o skirtingi miltų tipai – skirtingus atspalvius. Eksperimentavimas su raugu yra svarbi duonos raugo keramikos dalis, leidžianti menininkams atrasti naujas galimybes.

Duonos raugo keramika – tai ne tik amatas. Tai gyva tradicija, kuri jungia praeitį su dabartimi, unikalus būdas kurti gražius ir praktiškus gaminius, džiuginančius akį ir širdį. Ši technika suteikia galimybę prisiliesti prie senovės išminties ir atrasti savo kūrybinį potencialą. Raugo keramika, kaip teigia šaltiniai, buvo populiari iki pat XX a. pradžios. Vėliau ji primiršta, tačiau nuo 8-ojo dešimtmečio ši tradicija vėl atgimė. Tokia technologija Lenkijoje nėra populiari. Parodoje

Ingos Samoškienės darbai

šiai technikai atstovauja Julius Katauskas ir Romas Galiauskas.

Julius Katauskas gimė 1963 m. Šilutėje. Tapytojas, keramikas. Kaune įgijo dailininko apipavidalintojo specialybę. Turi meno kūrėjo statusą. Nuo 1981 m. dalyvauja tapybos ir keramikos darbų parodose Lietuvoje. Gyvena ir kuria Šilutėje.

Romas Galiauskas – Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys. Puodininkystės amato nuo 2012 m. mokėsi pas Romą Aleliūną, Eugenijų Čibinską, Ben Bibenbou (Belgija). Įsirengė dirbtuvėles Paberžio kaime. Nuo 2015 m. dirba edukatoriumi tradicinių amatų centre Upytės kaime, veda puodininkystės amato mokymus, vykdo neformalaus švietimo programą, rengia raugo keramikos mokymus ir degimą malkinėje krosnyje.

Kitas išskirtinis būdas – tai molinių indų sutvirtinimas beržo tošimi. Ši technika Lietuvoje atsirado XIX a. viduryje. Beržo tošis buvo populiari buityje ir neretai šeimininkės tik pagamintus plonasienius ąsočius ar butelius „apvilkdavo“ ja, kad būtų tvirtesni, ne taip greitai sudužtų. Kitus apipindavo tošimi tik jiems įskilus. Beržo tošimi sutvirtintos įskilusios puodynės, puodai, ąsočiai ir toliau tarnavo šeimininkams. Juose būdavo laikomi ne tik birūs maisto produktai – kruopos, sėmenys, miltai, kanapių sėklos, bet ir namų ūkyje naudota alyva ar derva.

Kaip jau minėta, moliniai indai pradėti tvirtinti beržo tošimi XIX a. viduryje, Lietuvos kaimuose atsigavus puodininkystės amatui. Manoma, kad tošies savybės bei nesudėtingas žaliavos paruošimas buvo žinomi jau paleolito laikotarpiu. Lietuvoje rasti seniausi tošiniai dirbiniai yra iš neolito laikotarpio. Archeologinių tyrinėjimų metu aptikta tošinių dėžučių, krepšių ir indų. Didelė ir turtinga tošies dirbinių ir fragmentų kolekcija rasta Pajautos slėnio amatininkų miesto kauladirbio sodyboje. Iš etnografinės medžiagos tyrimų žinoma, kad iš tošies buvo daromi namų apyvokos reikmenys, kurie naudoti maisto produktams laikyti ar perdirbti, be to, lazdos ar darbo įrankių kotai, kerdžiaus trimitai; tošis plačiai naudota moliniams indams ir rykams apipinti, kaip statybinė medžiaga, iš jos tekintas degutas.

Šiai sričiai parodoje atstovauja **Inga Samoškienė**. Ji gimė 1962 m. Panevėžyje. Keliolika metų dirbo „Jiesios“ gamykloje, vėliau Lietuvos liaudies buities muziejuje lankytojams demonstruodavo puodininkystės amatą. Nuolat dalyvauja parodose, konkursuose. Jos kūrinių yra įsigijęs Lietuvos nacionalinis muziejus, Čenstakavo muziejus. Jai suteikti tautinio paveldo sertifikatas, meno kūrėjo statusas. 2016 m. „Agro Balt“ parodos nugalėtoja. Dalyvavo pleneruose, kiekvienais metais – Žaslių tradicinių amatų centro edukacijose ir parodose, veda mokymus Kauno taikomosios dailės mokykloje.

Ypač dekoratyvi keramika **Romualdos Galistienės**. Gimė ji 1958 m. Tauragėje, baigė Klaipėdos dailės mokyklą. Lietuvos tautodailininkų sąjungos narė. Dalyvavo daugelyje seminarų ir konferencijų. Jos kūriniai rodomi pleneruose, pavyzdžiui, „Liaudies puodininkystės gyvoji tradicija“, konkursuose, parodose Lietuvoje, Lenkijoje, Suomijoje. Yra dalyvavusi su savo darbais ir Punsko muziejuje. Jos dekoro elementai labai smulkūs, su gyvybės medžio simbolika, augaliniais motyvais, paukšteliais. Šie darbai ypač patraukė lankytojų dėmesį.

Parodoje dalyvauja taip pat **Jūratė ir Česlovas Gudžiai**. Jie dažni ir Žolinių mugės dalyviai. Jų keramika taip pat labai dekoratyvi, bet raštai labiau primena senovinį dekoravimo būdą. Abu yra įgiję keramikos specialybę. Gyvena Kaune. Dalyvauja kasmetinėse Kauno krašto ir respublikinėse bei kitose įvairiose parodose. Jų kūriniai eksponuoti net Gmundene Austrijoje, Tarptautinėje Europos liaudies meno parodoje ir kitur.

Dar kiti parodoje dalyvavę autoriai:

Artūras Survila – gimė 1965 m. Kaune. Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys. 2014 m. gavo tautinio paveldo sertifikatą. Priklauso

Iš LLEKD archyvo

Sauliaus Bobino ąsočiai

Skaidrės Račkaitytės švilpynės

Lietuvos tautodailės kūrėjų asociacijai. Jo kūriniai eksponuoti įvairiose parodose, pavyzdžiui, 2024 m. Kauno bendrijos narių darbų parodoje, skirtoje Dainų šventės 100-mečiui.

Saulius Bobinas – gimė 1964 m. Kaune. Besimokydamas amatų mokykloje, dalyvavo žinomo puodininkystės Lietuvoje tyrinėtojo J. Kudirkos organizuotame plenere Vilniuje. Nuo 2005 m. Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys. Dalyvauja įvairiose parodose ir konkursuose. Jo kūriniai eksponuoti Tarptautinėje Europos liaudies meno parodoje. 2008 m. Punske apdovanotas už tradiciškiausią tautodailės dirbinį.

Saulius Plentauskas – gimė 1965 m. Jau 1985 m. baigė Taikomosios dailės mokyklą, įkūrė individualią įmonę, kurioje iki šiol gimsta unikalūs keramikos dirbiniai. Saulius yra Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys, aktyviai dalyvauja parodose, pleneruose Lietuvoje ir Lenkijoje. Jo dekoravimo būdas iškilus – ant viršaus išlipdyti įvairūs raštai. O ant dangtelio dažnai užtupdytas paukštelis. Šis elementas visiems sukeldavo šypseną ir norą dirbinį įsigyti.

Simonas Bulotas – būdamas trisdešimties, pradėjo mokslą Kauno taikomosios dailės mokykloje ir 2019 m. įgijo profesinį išsilavinimą. Eksperimentuoja, tyrinėja molį, formą, spalvas, kuria stalo indus. Domisi tiek senosiomis, tiek šių laikų tendencijomis bei technologijomis. Pagrindinis jo konstravimo būdas – lipdymas.

Skaidrė Račkaitytė – gimusi 1964 m. Parodose dalyvauja nuo 1984 m. Surengusi dvi personalines parodas. Lietuvos tautodailininkų sąjungos narė. 2010 m. jai suteiktas tautinio paveldo sertifikatas, 2018 m. išduotas tradicinių amatų meistro pažymėjimas. A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus dailininkė restauratorė, Arklio muziejaus amatų centro keramikė. Jos darbai tai ne tik indai, bet ir švilpynės, kurios tikrai švilpia.

Alina Milašienė – gimė 1976 m. Telšiuose. Įgijusi kūno kultūros edukologijos meistro diplomą bei švietimo vadybos magistro diplomą. Jos pirmuoju keramikos mokytoju buvo Lietuvos puodžių karalius Algimantas Tamašauskas. Nuo 2015 m. dirba Šiaulių rajono savivaldybės etninės kultūros ir tradicinių amatų centre etninės kultūros specialiste. Dalyvauja parodose, projektuose, rodo keramikos amatą, lipdymą, žiedimą, duonos raugo ir redukcinį degimą. Alinos keramika unikali tuo, kad išorinė glazūra uždėta tik ant dalies indo ir sukelia netikėtą įspūdį.

Algimantas Tamašauskas – septintasis Lietuvos puodžių karalius, patyręs tradicinio puodininkystės amato meistras, kuriantis sertifikuotus tautinio paveldo produktus. Dirbo Kauno keramikos įmonėje „Jiesia“, Kuršėnų eksperimentinės keramikos ceche, mokėsi žiedėjo amato. Rengia parodas, dalyvauja parodose, mugėse, šventėse, veda edukacines pamokas. Jo keramika pati tradiciškiausia. Ornamentas primena saulutes, šakeles. Dekoras artimas margučių raštams.

Asta Pigulevičienė – gimė 1972 m. Šiaulių r. Lietuvos tautodailininkų sąjungos narė. Dalyvauja parodose ir pleneruose „Puodų turgus“. Dirba individualų kūrybinį darbą.

Rolandas Grunskis – gimė 1971 m. Baigė Gruzdžių žemės ūkio mokyklą. Dirba individualų kūrybinį darbą. Nuo 2008 m. yra Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys, o nuo 2007 m. dalyvauja krašto, respublikinėse parodose.

Vytautas Valiušis – gimė 1950 m. Utenos rajone. Jis jau trečiosios kartos puodžius. Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys, meno kūrėjas. Vytautas keliasdešimt metų dirbo žiedėju. Nuo 1980 m. dalyvauja įvairiausiose keramikos parodose ir simpoziumuose. Yra padovanojęs Utenos krašto muziejui asmeninę kelių tūkstančių eksponatų puodininkystės kolekciją ir Leliūnų miestelyje įkūręs keramikos muziejų. 2005 m. Vytautui Valiušiui suteiktas Lietuvos puodžių karaliaus titulas.

Žolinės kitaip

ASTA PEČIULIENĖ

2025 metų Žolinių atlaidai buvo kitokie negu paprastai. O prasidėjo viskas jau prieš kelis mėnesius. Iš mūsų dvasininkų išgirdome, kad rytinių lietuviškų šv. Mišių nebus, nes lenkai 8.15 val. jau pradės poterius. Vadinasi, nei rytinių mišių, nei „Gimtinės“ ansamblio giedamų „Marijos valandų“ jau lietuviams nereikia – taip nusprendė mūsų klebonas... Lietuviai į bažnyčią rinkosi tik 11 val. – rožinio giedojimui. Jie meldėsi dėkodami Dievui už derlių ir prašydami palaimos artimiausiems darbams. Žmonių per rožinį bažnyčioje buvo labai daug. Ir ne tik vietiniai rinkosi anksčiau kartu pasimelsti, bet daug matėsi iš Lietuvos atvykusių lietuvių. Jie visi kartu meldėsi ir klausėsi bažnytinio choro giedamo rožinio.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Mugė

Nuo ankstyvo ryto bažnyčios aikštėje ir Gegužės 1-osios gatvėje kūrėsi prekeiviai, amatininkai, visi tikėdamiesi ką nors parduoti, ką nusipirkti, užmegzti ryšius, įgyti patirties. Mat mugė Punske per Žolines buvo organizuojama jau keturiasdešimt pirmą kartą. Ne vienas lankytojas pastebėjo, kad šių metų mugė buvo šiek tiek kuklesnė negu anksčiau. Ne tik prekystalių buvę mažiau, bet ir lankytojų. Tačiau negalima pasakyti, kad pasiūla buvo kuklesnė. Būta visko per akis: ir medžio dirbinių, ir lino gaminių, ir tautinių juostų, ir puodžių darbų, ir keramikos dirbinių, ir papuošalų žalvarinių, ir visko, ko tik pilvas geidžia. Žodžiu, ieškantis tikrai galėjo rasti įdomių prekių. Buvo dar ir kitų atrakcionų. Bažnyčios aikštėje veikė dekoratyvinių balandžių paroda, kurią mums atvežė jų augintojai iš Klaipėdos ir Palangos, o prie pat Punios ežero, nusileidus laiptais nuo mugės, buvo įsikūrusi „Pramogų pieva“ – su žaidimais ir rankdarbiais mažiems ir dideliems. Ją sumanė ir paruošė „Eglinės jotvingiai“ – Jankauskų šeima. Čia buvo galima iš žolynų nuausti kilimėlį, vaikučiams išbandyti rankyčių miklumą ir taiklumą, pavaikščioti po šieno pėdeliais išdėliotą labirintą. Žodžiu, užimtumas vaikams garantuotas!

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Procesija

11.30 val. nuo Punsko savivaldybės išsirikiavo derlinių vainikų procesija, kurią bažnyčios link tradiciškai lydėjo Punsko LKN kapelos „Klumpė“ muzikantai. Vainikų šiais metais buvo itin daug. Atidus galėjo jų suskaičiuoti net 25. Tai buvo ne tik mūsų krašto kaimų (Burokų, Didžiulių, Kampuočių, Klevų, Ožkinių, Pelelių, Pristavonių, Punsko kaimo,

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

XIX folkloro festivalis

Raistinių, Sankūrų, Šlynakiemio, Trumpalio, Vaitakiemio, Vidugirių, Vilkapėdžių, Žvikelių), lietuviškų ansamblių ir organizacijų („Gimtinės“, Punsko „Carito“ bei Punsko šeimininkių būrelio), miestų (Seinų, Suvalkų) kruopščiai atlikti darbai. Į mūsų Žolines kasmet atvyksta vis daugiau žmonių iš Lietuvos. Jie atsiveža savo vainikus (jų šiais metais buvo keturi), parodydami juose savo idėjas, savo vertybes, taip paįvairindami mūsų Žolinių procesiją. Smagu buvo stebėti, jog daugelis procesijos dalyvių pasipuošė tautiniais drabužiais, kaip ir dera lietuviams, taip rodydami pagarbą ne tik savo dvasinei, bet ir materialinei kultūrai.

Tuoj po Mišių bažnyčios aikštėje vyko paskutinis renginys – XIX folkloro festivalis „Namo, rugeliai...“. Šiame festivalyje kaip paprastai dalyvavo Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos globojami folkloro ansambliai „Gimtinė“, „Alna“, „Šalcinukas“, sutartinių giedotojos „Saulalės“, Suvalkų „Sūduva“ bei svečiai iš Lietuvos – Gilaičių kultūros centro Sauginių liaudiškos muzikos kapela „Bytulė“.

Vakaro koncertą Punios ežero pakrantėje mums dovanojo Lietuvos lietuviai. Klausėmės Kauno moterų vokalinio ansamblio „Guboja“ – vad. Aleksandra Žiedelienė, Šauklių kaimo kapelos „Kadagys“ – vad. Linas Sendrauskas bei liaudiškos muzikos kapelos „Vilainiai“ iš Kėdainių – vad. Antanas Mikalauskas. Ypač kapelos mus smagiai palinksmino, drąsesnieji sukosi šokio ritmu, visi tą dieną šventė. Bene pirmą kartą Žolinių šventėje žmonių akis džiugino lazerių šou, kurį mums sukūrė jaunuoliai iš Balstogės. Po to vėl scenoje matėme žvaigždes – grupę „Patruliai“ bei Ireną Starošaitę su Žilvinu Žvaguliu, kurie visiškai pavergė žmonių širdis. Žiūrovai kartu dainavo, šoko, fotografavosi ir puikiai leido šiltą ir gražų Žolinių vakarą. O žmonių vakaro koncertuose buvo jau įspūdingas skaičius, sakyčiau, keli tūkstančiai.

Labai nuoširdžiai dėkojame visiems, kurie savo darbu, lėšomis ar geru žodžiu prisidėjo organizuojant šią šventę. Ačiū rėmėjams, visų pirma Palenkės vaivadijos maršalkos įstaigai bei Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai (programa „Globali Lietuva“), kurių dėka šventinę nuotaiką pajuto tūkstančiai mūsų valsčiaus ir gretimų Lietuvos gyvenviečių žmonių.

Taigi 2025 metų Žolinės – kitokios dėl įvairių priežasčių. Kad didėja pasiūla Žolinių svečiams ir užimtumas vaikams – sveikintina ir mielai matoma. Smagu, jog organizuojant šią šventę prisijungia vis kūrybingesni žmonės, su naujomis idėjomis, naujais renginiais. Liūdna, kad mūsų bažnyčios pasiūla lietuvių bendruomenei skursta ir traukiasi, kad lietuviai kaltinami ir koneveikiami svetimtaučių per pačius Žolinių atlaidus... O juk mūsų parapijoje, atrodo, nei gyventojai, nei tikintieji nepasikeitė – pasikeitė tik dvasininkai, kurie ryškiai siekia sužlugdyti lig šiol „užgyventą“ darną ir nusistovėjusią tvarką.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Linksmina kapela „Vilainiai“

Podlaskie
GLOBALI LIETUVA
LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA

Žolinių folkloro festivalis Lietuvių liaudies dainų metais

ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Lietuvos Respublikos Seimas 2025-uosius paskelbė Lietuvių liaudies dainų metais. Tad Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugija (LLEKD) XIX Žolinių folkloro festivalį skyrė būtent šiai idėjai. Šie metai sutapo ir su garsaus mūsų krašto dainininko Jono Jakubausko 25-osiomis mirties metinėmis.

Puiku, kad ir mūsų kraštas gali pasidžiaugti senosiomis lietuvių liaudies dainomis. Žagarių kaime gimęs ir visą gyvenimą praleidęs Jonas Jakubauskas – turbūt įžymiausias dzūkiško dainavimo stiliaus atstovas. Aplinkinių jis vadintas mažybiniu vardu Jonucis.

Programą pradėjome rugiapjūtės daina, kuri ne kartą buvo atliekama įvairiose scenose. Tai rugiapjūtės programos daina. Su tokia apeigine programa LLEKD ansambliai pelnė laureato vardą Lenkijos mastu. Minėtą rugiapjūtės dainą atliko visi draugijos ansambliai. Tai tarsi himnas garsiam Seinų krašto dainininkui. Dvi Jono Jakubausko dainas – „Ko man vėlai gulti“ ir „Anksti ryto kėliau“ – padainavo „Gimtinės“ ansamblis.

Programą tęsė gausiai susibūrę „Alnos“ ansambliečiai. Jie atliko „Oi smūtna, liūdna“, „Smūtnas rytelis, o ir vakarėlis“ bei muzikinį kūrinį. Nors „Alnos“ pasirinktų dainų pavadinimuose vyrauja „smūtnumas“, jas dainuota ne visai liūdnai.

Labai smagu, kad pasirodė dar trys LLEKD grupės: naujai atsikūrusi folkloro kapela (grojusi tarp dainų), naujai Irenos Kalinauskienės suburta vaikų „Šalcinuko“ grupė ir atsinaujinusi merginų grupė „Saulalės“. Kaip svečias dalyvavo Suvalkų vokalinis ansamblis „Sūduva“. Pabaigoje visus susirinkusius bažnyčios aikštėje linksmino kapela „Bytulė“ iš Žemaitijos.

Lietuvių liaudies dainų metai dar nepasibaigė. Tad LLEKD yra sumąsčiusi šia proga suorganizuoti dar vieną renginį. Jis vyks Seinuose. Dalyvaus ir Seinų krašto dainininkai.

Labai džiugu, kad mūsų krašto dainininką pripažino ir Lietuvos mokslininkai. Jų tvirtinimu, Jonas Jakubauskas – vienas iš įžymiausių dzūkų dainininkų. Kaip dainininką, atstovaujantį savo kraštui, jį išgarsino Juozas Vaina bei kiti Punsko ir Seinų kraštotyrininkai. Prasidėjus Atgimimui, Joną Jakubauską „iš naujo atrado“ Rytis Ambrazevičius, kuriam jis tapo tarsi Mokytoju. Dainininkas dalyvavo įvairiuose folkloro festivaliuose Lenkijoje, savo talentu stebino Vilniaus klausytojus („Skamba skamba kankliai“, 1989 m.) ir net Peterburgo etnomuzikologus. Ir dėl repertuaro platumo, ir dėl poetinių tekstų meniškumo bei dainavimo stiliaus ypatybių jo turtas laikytinas ne tik Seinų krašto, bet apskritai dzūkų tradicinio dainavimo etalonu.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Pagerbti Berznyke palaidoti Lietuvos savanoriai

„Aušros“ inf.

Praėjo 105-eri metai nuo kovų, kurios vis dar formuoja Seinų krašte gyvenančių lietuvių ir lenkų sugyvenimą. Kaip bebūtų keista, iki šiol gyvi mitai, metantys šešėlį pilnaverčiam sugyvenimui.

Kas įvyko 1920 m. rugsėjo 22–30 d.?

Susiieškoję lietuviškoje Vikipedijoje informaciją apie Berznyką, rasime tokį įrašą: „1920 m. lenkų kariškiai be teismo Berznyko miške sušaudė majorą Ramanauską, eilinį Vaitkevičių ir nežinomą kunigą. Jų palaidojimo vieta nežinoma. 1920 m. rugsėjo 22 d. čia įvyko didelės Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių kautynės. Lietuviai gerokai gausesnių lenkų jėgų buvo priversti trauktis, tačiau tolesnis lenkų puolimas buvo sustabdytas. Berznyko kapinėse palaidoti lietuvių kariai: leitenantas Petras Saldukas iš Kalvarijos, švėkšniškis Tadas Geležinis, vilkijietis Kazys Liutinskas, klovainiškis Silvestras Petkevičius ir Abraomas Zibermanas. Kaimo apylinkėse yra ir daugiau karių kapinių bei pavienių Lietuvos savanorių kapų.“

Tiesa, ne visos pavardės, kurios įrašytos Berznyko paminkle, sutampa su Vikipedijoje pateikta informacija. Praėjus daugiau nei 100 metų sunku ir nusakyti, kuriose vietose dar yra palaidotų Lietuvos karių Berznyko apylinkėje, kaip teigia Vikipedija.

Minėjimas

Šių metų rugsėjo 22 d. į Berznyką atvyko Lietuvos šaulių sąjungos V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius ir klubo nariai, LR konsulato Seinuose vadovas Mindaugas Butkus, Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos pirmininkė Irena Gasperavičiūtė, Seinų „Lietuvių namų“ direktorė Onutė Nevulienė, Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos pirmininko pavaduotoja Nastutė Sidarienė. Minėjimą vedė dim. mjr. Gediminas Reutas, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo narys, Lietuvos Laisvės Kovų Sąjūdžio štabo viršininkas. Jis trumpai pristatė Berznyko kovų istoriją. Vėliau kalbėjo ambasadorius Mindaugas Butkus, Lietuvos šaulių sąjungos V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius, Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos pirmininkė Irena Gasperavičiūtė.

Susitikimas „Lietuvių namuose“

Po minėjimo Berznyko kapinėse susitikimas pratęstas Seinų „Lietuvių namuose“. Čia aptartas Lenkijos lietuvių bendruomenės galimas bendradarbiavimas su Lietuvos šaulių sąjunga. Prieita prie išvados, kad svarbu įamžinti Lenkijos teritorijoje palaidotų Lietuvos karių atminimą. LLB pirmininkė informavo, kad Lietuvos kariuomenės archyve yra išlikę duomenys apie žuvusius karius ir informacija, kokiose kapinėse jie palaidoti. Minėjo, kad 2024 m. pavasarį kartu su LR kariuomenės majoru Donatu Mazurkevičiumi ir Seinų „Žiburio“ mokyklos direktoriumi Algirdu Vaicekausku vykdyta ekspedicija ieškant minėtų karių kapų. Atvykę svečiai nusprendė šį darbą pratęsti, įkurti darbo grupę ir rasti būdų įamžinti žuvusių karių atminimą žuvimo ir palaidojimo vietose. Grįžę namo šauliai ėmėsi konkrečių darbų, apie planuojamus darbus informavo Lietuvos kariuomenės vadovybę, sukūrė darbo grupę.

Iš „Aušros“ redakcijos archyvo

Socialinių tinklų poveikis savivertei ir savęs vertinimui: kaip išvengti neigiamų pasekmių?

Marija Žemaitytė

Socialiniai tinklai yra vieni iš galingiausių skaitmeninės eros reiškinių, kurie formuoja ne tik mus pasiekiantį informacijos srautą, tačiau ir stipriai veikia kiekvieno asmens psichologinį pasaulį. Šiandien tai ne vien komunikacijos priemonė, bet ir viešos tapatybės projektavimo erdvė, kur kiekvienas gali formuoti ir platinti savo įvaizdį, stebėti kitų gyvenimus, rinkti virtualius pritarimo ženklus ir jaustis, kad yra matomas, pastebimas, svarbus. Socialiniai tinklai veikia tarsi skaitmeninis veidrodis, kuriame galima dalintis norima informacija ir kurti savo įvaizdį pagal vidines vertybes, nuostatas ir įsitikinimus, pagal kuriuos norime, kad mus matytų kiti.

Įvertinus tai, jog informacijos sklaida šiuolaikinėje skaitmeninėje erdvėje vyksta momentiškai ir itin intensyviai, išryškėja dar vienas svarbus aspektas. Anksčiau žinios apie kitų žmonių gyvenimus ar pasiekimus mus pasiekdavo palaipsniui, dažniausiai per artimiausią socialinį ratą: kaimynus, kolegas ar pažįstamus, o šiandien tokia (neretai ir kur kas vizualesnė bei emociškai paveikesnė) informacija mus pasiekia akimirksniu iš tūkstančių nepažįstamų žmonių visame pasaulyje. Tai neabejotinai galima laikyti vienu didžiausių šiuolaikinių technologijų privalumų. Realiuoju laiku galime sekti pasaulio aktualijas, mokytis, semtis įkvėpimo ar dalytis savo patirtimis su plačia auditorija. Informacija, kuri anksčiau buvo apribota tiek kiekiu, tiek geografiniu prieinamumu, dabar yra prieinama beveik kiekvienam, bet kuriuo metu, bet kurioje pasaulio vietoje.

Tačiau kartu su šiuo pranašumu atsiranda ir kita, mažiau matoma, socialinių tinklų pusė. Anksčiau žmonės, remdamiesi turima informacija, save lygindavo su artimiausiu socialiniu ratu, o šiandien dažnai lyginamasi plačioje virtualioje erdvėje su nesuskaičiuojamu kiekiu interneto vartotojų. Daugelis jų, pasitelkdami psichologinį reiškinį, žinomą kaip selektyvioji savireprezentacija, sąmoningai arba nesąmoningai dalijasi tik gražiausiomis ir sėkmingiausiomis savo gyvenimo akimirkomis. Tokio tipo informacinė aplinka skatina klaidingus lūkesčius ir gali trikdyti savęs vertinimo procesus. Nuolat matant kitus kaip patrauklesnius, produktyvesnius ar laimingesnius, atsiranda tendencija savo gyvenimą vertinti kaip nepakankamai gerą, net jei racionaliai suprantama, kad rodomas turinys yra fragmentiškas ir iš anksto atrinktas.

Nors socialinis savęs lyginimas būdingas kiekvienam žmogui, pažeidžiamiausia grupė šiuo klausimu išlieka paaugliai ir jauni suaugusieji. Šiame amžiaus tarpsnyje tapatybė dar tik formuojasi, o savęs suvokimas dažnai priklauso nuo išorinių vertinimų, kas yra ne tik bendraamžių nuomonė, bet ir savęs lyginimas su kitais asmenimis socialinių tinklų erdvėje. Nors socialiniai tinklai suteikia plačias galimybes mokytis, tobulėti ir semtis įkvėpimo, pavojus atsiranda tuomet, kai jie iš priemonės tampa nuolatine laiko leidimo veikla, kai jų naudojimas tampa perteklinis ir nebekontroliuojamas. Statistiškai pagal 2024 m. „Global Web Index“ duomenis vidutinis paauglys socialiniuose tinkluose praleidžia vidutiniškai 3–4 val. per dieną, o vertinant suaugusiųjų imtį skaičiai taip pat yra ne mažiau stebinantys – vidutinis suaugęs žmogus socialinėje erdvėje praleidžia šiek tiek daugiau nei 2,5 val. per dieną. Toks intensyvus buvimas virtualioje erdvėje, kurioje dominuoja idealizuoti įvaizdžiai, formuoja vidinį disbalansą tarp tikrojo savęs ir to, kuo, socialinių tinklų kontekste, „reikėtų“ būti. Ši įtampa lemia emocinį užburtą ratą: kuo daugiau žmogus siekia išorinio pripažinimo, tuo labiau įsitraukia į socialinių tinklų kuriamą realybę, o kartu tolsta nuo autentiško savęs vertinimo. Tokiu būdu tikroji savivertė palaipsniui silpnėja, nes vis dažniau grindžiama ne vidiniais, o išoriniais ir dažnai nerealistiškais standartais.

Ši priklausomybė nuo išorinio vertinimo ilgainiui gali prisidėti prie rimtų psichologinių pasekmių. Psichologijos mokslas nurodo, kad perteklinis socialinių tinklų naudojimas gali lemti padidėjusį nerimo lygį, iškreiptą savęs vertinimą, svyruojančią

savivertę ir netgi depresijos požymius. Kodėl taip vyksta? Žmonės iš prigimties yra linkę į socialinį palyginimą, kas yra vienas esminių savęs suvokimo mechanizmų, leidžiantis suprasti ne tik savo socialinę poziciją, bet ir įsivertinti asmenines savybes: „Ar esu pakankamai įdomus?“, „Ar atrodau gerai?“, „Ar esu vertas dėmesio?“ Šias ir kitas savybes asmuo vertina lygindamas save su kitais. Tačiau socialinių tinklų kontekste, kur dažniausiai matomi tik teigiami, išfiltruoti kitų gyvenimo aspektai, kyla natūrali tendencija abejoti savo kasdienybe, pasiekimais ar net išvaizda. Tokia vienašališka ir idealizuota kitų pateikiama selektyvi savireprezentacija gali sukelti vidinį diskomfortą ir silpninti objektyvų savęs vertinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad socialiniai tinklai daro reikšmingą poveikį savęs suvokimui ir vertinimui, kyla natūralus klausimas – kaip apsisaugoti nuo galimos jų neigiamos įtakos?

Vienas svarbiausių žingsnių yra sąmoninga edukacija ir kritinis informacijos vertinimas. Kuo daugiau žmogus supras apie socialinių tinklų poveikį psichologiniams procesams, tuo lengviau jam bus atpažinti iškreiptą realybės vaizdą ir atsispirti perdėtam lyginimuisi su kitais. Išmanymas apie tokius reiškinius kaip selektyvioji savireprezentacija ar socialinio palyginimo mechanizmai padeda aiškiai suvokti, kad tai, ką kasdien matome socialinėje erdvėje, tėra fragmentiškas, dažnai idealizuotas kitų gyvenimo atspindys, o ne objektyvi realybė. Vis dėlto visiškai išvengti palyginimo su kitais yra tiesiog neįmanoma, nes tai natūralus žmogaus psichikos veikimo principas. Tai vyksta tiek internete, tiek realiame gyvenime. Taip pat nerealu tikėtis visiškai atsisakyti socialinių tinklų, nes šiuolaikinėje visuomenėje jie atlieka ir daug naudingų funkcijų. Todėl svarbu taikyti ir kitas papildomas strategijas, kurios padėtų suvaldyti streso lygį, stiprintų savivertę ir palaikytų emocinį atsparumą šioje skaitmeninėje realybėje.

Viena jų yra būtent sąmoningas laiko socialiniuose tinkluose ribojimas. Vertėtų aiškiai nusistatyti, kiek laiko per dieną skirti naršymui socialinėje erdvėje. Kuo daugiau laiko praleidžiama socialiniuose tinkluose, tuo dažniau susiduriama su dideliu informacijos srautu bei įvairių žmonių gyvenimo fragmentais, kas neišvengiamai skatina lyginimąsi ir kelia abejones dėl savęs vertinimo. Dėl šios priežasties asmuo tampa labiau priklausomas nuo išorinio patvirtinimo ir dažniau grįžta į socialinius tinklus, ieškodamas įvertinimo ar prasmės. Ribojant laiką, praleidžiamą tokioje aplinkoje, natūraliai mažėja ir informacinis triukšmas, nes dažniausiai aktualiausios naujienos pasiekiamos vos tik atidarius socialinius tinklus, o visa kita tampa vien įpročio vedamu naršymu. Todėl sąmoningas laiko kontrolės įgūdis yra viena veiksmingiausių priemonių siekiant apsaugoti emocinę gerovę.

Kita svarbi ir galinga strategija yra savivertės ugdymas ir savęs priėmimas. Gebėjimas pasitikėti savimi, nepaisant savo privalumų ir trūkumų, yra viena stipriausių priemonių, padedančių atsispirti ne tik socialinių tinklų daromai įtakai, bet ir įvairiems gyvenimo iššūkiams apskritai. Tvirta savivertė leidžia išlaikyti vidinį stabilumą net tada, kai išorinės aplinkybės kelia abejonių. Psichologijos mokslas siūlo keletą ypač efektyvių būdų, padedančių ją stiprinti. Vienas jų yra sąmoningas savęs stebėjimas: kaip dažnai mintyse apie save mąstome pozityviai, o kaip dažnai kritiškai ar neigiamai? Jei neigiamos mintys dominuoja, naudinga kasdien skirti laiko dėkingumo praktikai, pavyzdžiui, užrašyti bent kelis dalykus, kuriuos teigiamai vertiname savyje. Taip pat svarbu keisti vidinį dialogą, pavyzdžiui, vietoje „man viskas nesiseka“ sakyti „aš vis dar mokausi ir tobulėju“. Kitas svarbus veiksmas yra realistiškų tikslų kėlimas. Per dideli ar nepasiekiami lūkesčiai dažnai lemia nusivylimą savimi, todėl siekiant stiprios ir stabilios savivertės svarbu atsižvelgti į savo galimybes bei asmeninį progresą. Tad svarbu išsikelti realius tikslus pasvėrus dabartinį gyvenimo etapą, o juos pasiekus – svarbu nepamiršti pasidžiaugti savimi.

Apibendrinant – socialiniai tinklai yra neatsiejama mūsų kasdienybės dalis. Per pastaruosius kelerius metus jie tapo pagrindiniu informacijos sklaidos ir komunikacijos šaltiniu. Įvairi informacija mus pasiekia akimirksniu iš viso pasaulio, kas neabejotinai yra vienas didžiausių technologinių pasiekimų. Tačiau šalia šių privalumų atsiranda ir mažiau matoma pusė – praleidžiant daug laiko socialiniuose tinkluose, dažnai nepastebimai stiprėja jų poveikis mūsų psichikai, ypač savęs vertinimui. Anksčiau save lyginome su artimiausia aplinka, o dabar – su tūkstančiais žmonių iš viso pasaulio, dažniausiai per idealizuotus įvaizdžius. Psichologijos tyrimai rodo, kad nesąmoningas socialinių tinklų naudojimas gali lemti iškreiptą savęs vertinimą, nerealių standartų kėlimą ir sumažėjusią savivertę ypač tarp paauglių ir jaunų suaugusiųjų. Todėl itin svarbu naudoti socialinius tinklus sąmoningai, taikant savisaugos strategijas, tokias kaip kritiškas informacijos vertinimas, laiko socialinėje erdvėje ribojimas ir pasitikėjimo savimi ugdymas. Nors visiškai atsiriboti nuo socialinių tinklų šiandien yra nerealu, išlaikant psichologinį atsparumą ir sąmoningai renkantis, kaip bei kiek juos naudoti, galima užtikrinti sveikesnį santykį su skaitmenine aplinka ir pačiu savimi.

Shinrin-yoku – (ne tik) miško maudynės

MRF MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Božena Bobinienė

Vos pabudus išeinu basa į savo kiemą. Šalta rasa, aplipusi žolės stiebelius, iš pradžių lyg smulkiausiomis adatėlėmis daigsto padus, o po minutės – tiesiog gaiviai plauna kojas. Iš paskos pėdina mano katinas. Nors vaidina, kad viskas jam neįdomu – žinau, jog stebi kiekvieną mano žingsnį. Einame abu apžiūrėti darželius. Per naktį tikriausiai daug kas įvyko. Rožės, iš naujo sukrovusios pumpurus, žada pradėti antrą žydėjimą. Ar tik neprasiskleidė kurios žiedas? Paimu vieną atsidariusią taurelę į ranką, pasakau jai: „Labas rytas!“, pasilenkiu ir giliai įkvepiu saldų aromatą. Paglostau rausvus žiedlapius ir padėkoju, kad taip gražiai sužydėjo. Ant šalia augančios budlėjos violetinės šluotelės ropoja ką tik pabudusios, dar po vėsios nakties suragojusios kamanės. Stebiu jų pūkuotus pilvelius ir pamažu saulėje džiūstančius sparnelius. Pasilenkdama vos ne iki žemės praeinu pro iškerojusią gelsvąją raganę: nors jau gausiausiai šią vasarą žydėjo, ji vis dar nepasiduoda ir krauna naujus pumpurus, kurie išsprogę vilioja bites ir drugius. Šios raganės žiedų kuokeliai primena tekančios saulės spindulius – tokius ryškiai geltonus ir aštrius.

Suku ratą aplink namą, vis sustodama ir besigrožėdama visais kieme žydinčiais augalais. Kartais pastebėjus išraunu įsipainiojusią piktžolę arba nuskabau peržydėjusį žiedą. Visiškai užsimirštu ir tik iš vis didėjančio judėjimo gatvėje atgarsių susigaudau, kad jau kurį laiką čia užtrukau. Valanda ar dvi prabėga akimirksniu. Visas dėmesys nukrypsta į augalus, vabzdžius, atskrendančius į kiemą paukščius ar atitipenantį ežiuką... ir nieką kitą.

Dėmesingumas. Tai šių laikų psichinės sveikatos palaikymo būdas, skatinantis žmogų sustoti ir pasinerti į „čia ir dabar“. Ar pasaulis sugrius, jeigu bent vieną valandą apie jį negalvosim? Ne. Po valandos galima sugrįžti prie darbų, veiklų, dalykų, kuriuos reikia padaryti „būtinai“ ir „nedelsiant“. Tame dienos maratone verta skirti bent valandą ar dvi sau ir ypač pasinerti į gamtą.

Šiame straipsnyje kalbėsime visų pirma apie miško svarbą žmogaus sveikatai. Visgi pusiausvyrą, tam tikrą balansą galima pasiekti sutelkiant dėmesį į paprasčiausius dalykus – kad ir stebint gėles ant palangės, žiūrint pro langą į medžių šakas ir šnarančius lapus arba išeinant į kiemą, kur – jei tik įsižiūrėsite ir įsiklausysite, nustebsite, kiek daug yra gyvenimo. Jis vyksta – norime to ar ne. Jis „plaukia“, nelaukia geriausios progos, geriausio laiko ar kieno nors leidimo. Tiesiog yra. Taip ir kiekvienas žmogus – nepriklausomai nuo aplinkybių egzistuoja kaip visatos dalis, nesvarbu, ar su visom veiklom, ar be jų.

Manau, prie panašių išvadų galėjo prieiti ir japonų mokslininkai, kurie ypatingą gamtos poveikį žmogaus organizmui pastebėjo visų pirma miško erdvėje – kur specifinė ekosistema, augalų ir gyvių įvairovė, medžiai, vandenys, dirvožemis ir ypač gausybė mikroorganizmų sukuria nepaprastai palankias sąlygas atsparumui, poilsiui ir atsipalaidavimui. Maža to, tiesiog viso žmogaus organizmo gydymui. Apie *shinrin-yoku* galima išgirsti vis dažniau, ir tai jau nėra tik egzotiškai skambanti frazė. Dėmesingumas gamtoje, arba miško terapija, ar dar kitaip – miško maudynės – yra tai, kas šiuolaikiniam stresą patiriančiam žmogui gali tapti tikru išganymu. Ne tik kūnui, bet ir (o gal visų pirma) sielai.

Kelis kartus teko dalyvauti miško maudynėse, įvairiuose miškuose, su įvairiais vedliais. Kiekvieną kartą procedūros buvo panašios, bet patirtys vis kuo nors skyrėsi (apie vieną tokį ėjimą pasakojau punskas.pl portale paskelbtame straipsnyje „Ieškokite, ir rasite“).

Šią vasarą miško terapiją išbandžiau ir Lietuvoje, Kretingos miškuose, kur mano vedlė buvo mūsų kraštietė Gražina Banienė (Bukauskaitė), Valstybinių miškų urėdijos Kretingos regioninio padalinio miško auginimo specialistė ir LSMU miško terapijos diplomantė.

Gražina, panašiai kaip ir visi kiti miško maudynių vedliai, į šį dalyką žvelgia labai atsakingai, empatiškai ir jautriai. Į mišką įeiname lyg svečiai, pagarbiai ir švelniai, atviri. Su tam tikra savo intencija, tyloje, susikaupę, lėtai ir vos ne ant pirštų galiukų, geriausiai – basomis. Kai priėjęs miško „sieną“ sustoji ir pažvelgi į ją būtent kaip į paslaptingus namus atviromis durimis – pirmus žingsnius į vidų stengies žengti įdėmiai ir atsargiai. Įsiklausai į garsus, pamatai pro

Miško maudynės mažoje grupėje. Glėby laikau pačios surinktas voveraites

medžių viršūnes besiskverbiančius saulės spindulius ir augalų šešėlius, pajunti kvapus ir... įsilieji į mišką visa savo esybe. Išeini po kelių valandų, o rodos, jog buvai gamtos glėbyje vos akimirką. Net nenutuoki, kad tavo organizme įvyko gilūs pokyčiai. Gryna akim nepamatysi, bet vieną dieną suprasi, kiek gėrybių padovanojo tau tuokart miškas.

Božena Bobinienė: Gražina, kas tai yra miško maudynės? Nepatyrusiam tokia frazė gali skambėti keistokai: gal čia reiks miško kūdroje išsimaudyti ar samanose išsivolioti? ☺

Gražina Banienė: *Na, nebūtinai.* ☺ *Miško maudynės, tai sąmoningas, atidus buvimas miške, stebėjimas, kas vyksta gamtoje. Ir gal svarbiausias dalykas – dėmesio sutelkimas į tai, ką mes patys jaučiame, galvojame. Taigi, nereikia suprasti to tiesiogine prasme.*

B. B.: Gal daugiau tai susiję su vaizdingu šio proceso apibūdinimu – įeiti į mišką ir tiesiog „pasinerti“.

G. B.: *Taip, galima būtų ir taip aiškinti. Į mišką reikia įsigilinti, nes prieinant prie to paviršutiniškai arba nepabandžius sąmoningo buvimo miške galima susidaryti klaidingą nuomonę, kad anoks čia stebuklas – tos miško maudynės. Kiek kartų miške ar gamtoje būta ir nieko ten ypatingo. Tačiau skirtumą galima tikrai pajusti, ypač kai sujungiamos kelios arba keliolika mokslo sričių – tada patirčių poveikis psichinei, fizinei ir dvasinei sveikatai yra didesnis.*

B. B.: Kaip įvyko, kad tokia veikla tapo jau rimta mokslo sritimi, dėstoma ne tik mokymų metu? Ne tik Japonijoje, bet ir daugelyje šalių, įskaitant Lietuvą ir Lenkiją, yra sukurta speciali studijų kryptis.

G. B.: *1982 m. Japonijos žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės ministerija pristatė nacionalinę miško maudynių sveikatos programą „Shinrin-yoku“ (tiesiogiai išvertus iš japonų kalbos – „Miško maudynės“). 2005 m. mokslinėje literatūroje pirmą kartą anglų kalba buvo pavartoti terminai „Forest bathing“ (miško maudynės) ir „Shinrin-yoku“, o 2007 m. atsirado visiškai nauja mokslo sritis – miško medicina.*

Įtakos šio mokslo atsiradimui turėjo žmonių gyvenimo įpročių pasaulyje keitimasis. Daugėja gyventojų miestuose, greitėja gyvenimo tempas, susiduriama su nerimu, stresu, depresija, vis daugiau rūpesčių kelia sveikatos palaikymas.

Lietuvoje mintys kurti miško terapijos studijų kryptį gimė miškininkams, Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos dėstytojams Vaidai Vaitkutei-Eidimtienei ir Linui Daubarui. Jie surado bendraminčių Lietuvos sveikatos mokslų universitete (LSMU), ir 2022 metais atsirado galimybė LSMU studijuoti miško terapiją (podiplominės studijos). Galima pasidžiaugti, kad kiekvienais metais šiuos mokslus Lietuvoje baigia apie 50 specialistų.

B. B.: Papasakok, kaip vyksta mokymas, kokie dėstomi dalykai. Ar daugiau teorijos, ar praktikos?

G. B.: *LSMU miško terapijos studijos trunka vienerius mokslo metus. Paskaitos ir praktikos vyksta savaitgaliais, kas dvi savaites Kaune, Girionyse arba Kauno rajone. Žiemos laikas yra skirtas teorijai, o ruduo, pavasaris ir vasaros pradžia – praktikai miške. Kalbant apie mokslų sritis, kurios šiame kurse yra dėstomos: 20 proc. sudaro gamtos mokslai (dendrologija, miškininkystė, ornitologija, botanika) ir 20 proc. įvairių medicinos sričių mokslai. Visų šių mokslų pritaikymas ir ryšys glaudžiai susijęs su poveikiu žmogaus sveikatai. Likusią paskaitų dalį priskirčiau psichologijos mokslams. Be abejo, pati įdomiausia studijų dalis yra užsiėmimai miške. Šeštadienį apie 9 val. ryto su dėstytoju įeini į mišką ir tik 17 val. išeini, o sekmadienį – šitą procedūrą pakartoji. Praktikų metu yra sudaroma galimybė pačiam patirti miško terapijos poveikį,*

susipažinti su įvairiais būdais ir metodais, kurie gali būti skirtingi, siekiant konkrečių tikslų, pvz., skatinantys kūrybiškumą, skirti vaikams, paaugliams arba vyresnio amžiaus žmonėms.

B. B.: Ar galima patirti „apčiuopiamus“ miško terapijos rezultatus? Koks yra jos poveikis žmogaus organizmui?

G. B.: *Miško poveikį žmogui reikėtų vertinti trejopai: poveikis fizinei, psichinei ir dvasinei sveikatai. Fizinei sveikatai naudos turi tai, kad išeiname į gamtą, galime judėti, kvėpuojame švaresniu oru. Medžiai ir kiti augalai išskiria fitoncidus, medžiagą, kuri stiprina organizmo imunitetą ir gina nuo mikrobų, grybelių, bakterijų. Be to, ši medžiaga turi stiprų ir teigiamą poveikį žmogaus sveikatai – gali sustiprinti ląsteles, kurios kovoja su onkologinėmis ligomis. Medžių išskiriami fitoncidai turi antidepresinį, atpalaiduojantį, priešuždegiminį, stresą, skausmą mažinantį, miegą gerinantį ir kitą teigiamą poveikį. Fitoncidai – tik viena iš daugelio teigiamą poveikį teikiančių miško savybių.*

Miško terapijos ar miško maudynių metu kiekvienas dalyvis individualiai gali rasti atsakymus į jam rūpimus klausimus, išspręsti įvairiausias problemas arba mokytis, kaip pagerinti savo gyvenimo kokybę. Praktikų miške pradžioje su studijų kolegomis pastebėjome, kad daugeliui susikaupti gamtoje trukdė šalutiniai garsai, pvz., girdimi keliu važiuojantys automobiliai. Tačiau po kelių mėnesių praktikos pamatėme, kad atsirado nauji įgūdžiai, leidžiantys susikaupti ir visiškai negirdėti to, kas anksčiau trukdė.

Dėl dvasinės sveikatos – būdami miške galime pajusti, kad esame jo dalis ir galbūt tai medžiai mus stebi, o ne mes juos. Sąmoningo buvimo miške pojūčiai priverčia pasižiūrėti į pasaulį ir į save kitu kampu, moko būti pastabesniu ir tuo pačiu – tiesiog savimi.

Gamtos geroji savybė yra ta, kad buvimas miške neturi šalutinio poveikio ir tikrai negali pakenkti.

Iš Gražinos Banienės asmeninio albumo

Gražina veda miško maudynes LR aplinkos ministrui, ministerijos viceministrams, ministro patarėjams, vadovybei ir ministerijai pavaldžių įstaigų vadovams

B. B.: Kaip dažnai turėtume eiti į mišką, kad pajustume skirtumą? Ar yra kokios rekomendacijos, nustatytos ribos?

G. B.: *Sunkiausias ir didžiausias darbas yra ateiti iki miško. ☺ Buvimas miške – nesvarbu, ar tai pasivaikščiojimas, ar grybavimas – visada yra sveikatai naudingas. Miško terapija suteikia naudą ne tik fizinei sveikatai, bet ir psichologiškai pagal kiekvieno žmogaus poreikį – kiekvienas gali pagerinti savo psichologinę būseną, pvz., surasti erdvę problemų sprendimui, sumažinti stresą arba pagerinti nuotaiką. Kiekvienas esame skirtingas, mūsų poreikiai taip pat, todėl kiekvienas turėtume atrasti „asmeninį kelią į mišką“.*

Aš patarčiau eiti į gamtą arba mišką kiekvieną dieną, o miško terapiją ar miško maudynes rekomenduočiau 1–2 kartus per mėnesį, bet tą poreikį ir norą dalyvauti turime pajusti kiekvienas individualiai. Labai svarbu dalyvauti nuoširdžiai nusiteikus, būti atviram patirti ką nors naujo. Miško terapeutai ar gidai moko įvairių technikų ir būdų, kaip kiekvienas galime atrasti vis ką naujo gamtoje. Todėl ne tik miškas ar parkas, bet ir ta pati vieta, kurioje kasdien lankomės, gali atrodyti vis kitaip ir suteikti naujų pojūčių.

Miško terapijos poveikį prilyginčiau teksto skaitymui. Skaityti visi mokame, bet įsivaizduokime, koks būtų jausmas, jei tektų skaityti tekstą be skyrybos ženklų – taškų, kablelių, klaustukų... Ir atvirkščiai – kokios būtų emocijos, sukurtos skaitant sąmoningai, su visais ženklais. Koks būtų tokio skaitymo efektyvumas?

B. B.: Farmacijos papildų ir vaistų laikmečiu žmonės, norėdami gerinti sveikatą, pradeda ieškoti natūralių alternatyvų. Neseniai Lenkijos „Empik“ knygyne aptikau japonų autorės Sho Ishida knygą „Zaleca się kota“ („Rekomenduojamas katinas“). Nors istorija nėra tikra ir tokių receptų dar niekas neišrašo, bet iš tiesų kačių terapija (felinoterapija) egzistuoja. Galbūt ateityje iš tikrųjų psichologai ir psichiatrai pacientams skirs receptus, ku-

riuose vietoje vaistų bus katinas ar kitas gyvūnas. Jau seniai įrodyta, kad tokia draugystė mažina kortizolį – žmogaus streso hormoną. Beje, nors ši galimybė dar tik teoriška, girdėjau, kad būtent miško terapijos procedūras iš tiesų gydytojai išrašo, ir kad Lietuvos miškai ypatingai tinkami maudynėms. Ar tai tiesa?

G. B.: *2020 m. sveikatos apsaugos ministras patvirtino papildomas ir alternatyvias sveikatos priežiūros sričių paslaugas, kurios yra biologinio poveikio. Tarp jų esanti būtent miško terapija. Ši veikla pagrįsta moksliniais tyrimais ir licencijuojama, gydytojai gali oficialiai išrašyti receptą miško terapijai. Biologinio poveikio paslaugoms, be miško terapijos, yra priskiriama: apiterapija – gydymas bičių produktais, fitoterapija – gydymas augalais, hirudoterapija – dėlėmis ir endobiogenika (kai žmogaus organizmas analizuojamas ir tiriamas kaip viena sistema). Kas žino, gal sulauksime patvirtintos ir kačių terapijos.* ☺

Požiūris į miško poveikį ir buvimą jame priklauso nuo turimų žinių. Kai kolegoms miškininkams iš Lenkijos pasakiau, kad Lietuvoje gydytojai jau gali išrašyti receptą miško terapijai, jie visą vakarą apie tai galvojo. Ir tik kitą dieną paklausė, kaip ir kada tai įvyko, kad Lietuva tiek toli pažengė ir šiuo klausimu aplenkė Lenkiją.

B. B.: Kokiu būdu yra įvertinamas praktinis studentų pasirengimas? Kada galima juos „paleisti“ į mišką su žmonėmis – „pacientais“, lankytojais? Ar iš viso kažkaip galima tai įvertinti?

G. B.: *LSMU miško terapijos studentai keletą mėnesių patys turi pabūti „pacientais“. Juos į mišką vedasi psichologai, psichoterapeutai, botanikai, miškininkai ir kitų sričių specialistai. Svarbu, kad kiekvienas savo kūnu pajustų poveikį bei galėtų praktikoje mokytis šio amato. Mokslo metų pabaigoje dvi dienas yra vedami miško terapijos užsiėmimai, kurie įskaitomi kaip praktinis egzaminas. Paskutinę mokslų dieną vyksta pokalbis – diskusija.*

Galiu tik pasidžiaugti, kad LSMU miško terapijos studijos yra labai aukšto lygio. Savo žiniomis ir patirtimi dalijasi profesionalūs lektoriai, praktikų kiekis suteikia pasitikėjimo, todėl visi, baigę mokslus, turi tvirtą pagrindą po kojomis.

Miško terapija, kaip ir bet kuri veikla, reikalauja įgūdžių, kurie įgyjami vedant užsiėmimus ar terapiją. Taigi, kuo daugiau tokių užsiėmimų vedame, tuo daugiau turime patirties.

B. B.: Man su Tavim, Gražina, buvo labai gera eiti ir būti miške. Jaučiausi saugi, aprūpinta, globojama ir vedama. Šias studijas baigei šiemet, birželio mėnesį, bet patirties turi ganėtinai daug. Atrodo, darbo šioje srityje netrūksta.

G. B.: *Nesiskundžiu.* ☺ *Pavyzdžiui, šią vasarą Valstybinių miškų urėdija miško terapijos užsiėmimus pristatė aplinkos ministrui, ministerijos viceministrams, ministro patarėjams, vadovybei ir ministerijai pavaldžių įstaigų vadovams. Iš daugiau nei 30 dalyvių tik vienas iš jų buvo anksčiau dalyvavęs panašiuose užsiėmimuose. Džiaugiuosi, kad vesti miško terapiją buvo patikėta man. Malonu buvo patirti bendrystę, išgirsti dalyvių įspūdžius ir atsiliepimus apie tai, ką patyrė ir pastebėjo. Atsiliepimai buvo patys geriausi.*

B. B.: Ir negali būti kitokie – jeigu užsiėmimai vyksta nuostabios gamtos apsupty ir globojant tokiam nuoširdžiam, dėmesingam žmogui kaip Tu, Gražina. Ačiū Tau už susitikimą ir pasivaikščiojimą po nuostabų Kretingos miestelį, už dėmesingą ėjimą Kretingos urėdijos mišku, už tos dienos įžvalgas, pojūčius, apibendrinimus, už visą krepšį prisirinktų voveraičių (patarei, kur jų ieškoti), suburtą simpatiškų moterų kompaniją, skanią arbatą miško vidury... Linkiu prasmingų, gilių, jausmingų miško maudynių su atvirais ir teigiamai nusiteikusiais žmonėmis. Sėkmės Tau didžiausios!

***

Kiekvieną kartą sugrįžus iš miško maudynių į savo kiemo aplinką į viską, kas joje gyva, žvelgiu dar atidžiau ir su didesniu dėkingumu. Visi mes esame kažko galingo, neapčiuopiamo ir neaprėpiamo dalis. Kretingos miške sėdėjau įsitaisiusi miško paklotėje, apsupta aukštų ąžuolų, o vėliau, atsigulus jų centre, stebėjau pro šakas žydrą dangų ir besiskverbiančius saulės spindulius... ir girdėjau tylą. Pasijutau tokia maža šitam miške. Bet ir atrodė, kad aš – jo dalis. Tie tauriejі medžiai, aplink didingai iškėlę savo karūnas, atrodė, žvelgė į mane iš viršaus. Bet ar tikrai? Juk kitaip jie žvelgti negali, jeigu jie, nori nenori, už mane aukštesni. Bet tie medžiai nespaudė, nesmerkė, nieko neliepė ir nereikalavo. Tiesiog buvo, kaip ir aš.

Knygos „Paslaptingas medžių gyvenimas“ autorius, gamtininkas Peter Wohlleben, remdamasis naujausiais moksliniais atradimais, teigia, kad miškas – tai socialinis tinklas, primenantis žmonių šeimas. Medžiai jaučia, nuvokia, atsimena. Kažin, kaip Kretingos miško ąžuolai jautė, kaip atsimins mūsų su Gražina ten buvimą? Rodos, jie priėmė mus kaip šeimos nares. Tikiuos, tų miško maudynių prisiminimas išliks jiems toks pat malonus, geras ir šiltas, kaip ir mums, besisvečiavusioms jų namuose.

Knygnešių organizatorius kun. Antanas Brundza

MRF MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Algimantas Katilius

Antanas Brundza gimė 1838 m. birželio 17 d. Talkiškės kaime, Pilviškių parapijoje. Tėvai buvo ūkininkai. Marijampolės apskrities mokykloje baigė keturias klases. Į Seinų kunigų seminariją įstojo 1858 m. rugsėjo 24 d. Tais metais į Seinų kunigų seminariją įstojo gausus klierikų būrys, net dvidešimt devyni. Per visą seminarijos gyvavimo laiką tai antras skaičius – daugiau pirmakursių buvę tik 1864 metais. Palyginimui galima nurodyti, kad 1857 m. nepriimtas nei vienas auklėtinis, o 1859 m. priimti tik trys pirmakursiai. Seminariją A. Brundza baigė 1862 metais. Nuo 1847 m. dėl civilinės valdžios politikos Seinai neturėjo vyskupo ir nebuvo kam šventinti klierikus. Dėl šventimų kreiptasi į Žemaičių (Telšių) vyskupą Motiejų Valančių, kuris rezidavo Varniuose. Į Varnius 1862 m. Seinų kunigų seminarijos klierikai vyko du kartus. Pirmą sykį pavasarį važiavo 14 klierikų ir visi buvo įšventinti kunigais. Antrą kartą vyko tų metų vasarą iš viso 29 klierikai, iš kurių 7 buvo įšventinti kunigais, likusiems 22 suteikti žemesnieji šventimai. Vasarą į Varnius važiavo 8 marijonai iš Marijampolės vienuolyno, iš kurių trys buvo įšventinti kunigais, o penki diakonais. Vyskupas M. Valančius visada be jokių išankstinių sąlygų priimdavo Seinų kunigų seminarijos klierikus Varnių katedroje. Tai daryti buvo jo, kaip vyskupo, pareiga ir dėl to, matyt, Žemaičių vyskupas taip mielai sutikdavo klierikus iš kaimyninės vyskupijos. Žinoma, priimdamas tik šventinti, vyskupas negalėjo tiesiogiai daryti Seinų kunigų seminarijos klierikams kokios nors žymios įtakos, bet jo tartas žodis tikriausiai liko ne vieno širdyje. (Algimantas Katilius, Seinų seminarijos klierikai, įšventinti vyskupo Motiejaus Valančiaus, *Žemaičių praeitis*, t. 8, Vilnius, 1998, p. 85)

Antanas Baltramiejus Brundza

Po seminarijos baigimo kun. A. Brundza buvo paskirtas Berznyko parapijos vikaru. 1863 m. birželio mėn. perkeltas Adomavičių parapijos vikaru, o po kelių savaičių – jau Keturvalakių vikaras. Kun. A. Brundza palaikė 1863–1864 m. sukilimą. Už tai bijodamas persekiojimo 1864 m. vasario mėn. pasitraukė į Tilžę. 1867 m. Varmijos vyskupas paskyrė kun. A. Brundzą Ropkojų filijos netoli Pagėgių filialistu.

Į Lietuvos istoriją kun. A. Brundza įėjo kaip vyskupo M. Valančiaus suburtos knygnešių organizacijos narys. Ji veikė 1867–1870 metais. Šią knygnešių organizaciją įkūrė vyskupas M. Valančius padedant Tilžės katalikų bažnyčios klebonui Jonui Zabermanui. Organizacija neturėjo rašytinio statuto nei nuostatų, bet rėmėsi vyskupo J. Zabermano autoritetu bei kunigais ir eiliniais lietuviais katalikais. Vyskupas M. Valančius ir J. Zabermanas nusprendė organizuoti slaptą paštą, kuris užtikrintų vyskupo rankraščių kelią į Tilžę ir jau išspausdintų knygų gabenimą į Lietuvą. Tarpinis šio pašto punktas įsikūrė Ropkojų bažnytkaimyje. Kaip minėta, Ropkojų bažnyčios kunigu paskirtas A. Brundza. Jis bažnyčioje sakydavo karštus antirusiškus pamokslus. Dėl šios priežasties sutraukdavo daug maldininkų iš Didžiosios Lietuvos. Artimiausi kun. A. Brundzos padėjėjai buvo jo įnamiai. Tai sukilimo dalyvis, tapytojas ir altorių meistras Karolis Rimkevičius, kuris 1868 m. Ropkojuose tapė paveikslus ir darė altorių. Pas A. Brundzą glaudėsi taip pat sukilimo dalyvis, varpininkas ir kalvis Simonas Kulakauskas, kuris pasivadinęs Jonu Januliu. Vežėjas buvo Simonas Petraitis, o šeimininkė – Veronika Nausėdaitė.

Savo knygelių rankraščius M. Valančius stengėsi įteikti J. Zabermanui pats, kai šis lankydavosi Kaune. Iš pradžių J. Zabermanas rankraščius tiesiog atiduodavo spaustuvei. Tačiau jie buvo rašyti skubotai, su kalbos nelygumais, pasitaikydavo neįskaitomų vietų. Dėl to rankraščių šifravimui ir kalbos taisymui buvo pasitelktas Žygaičių klebonas Vincas Norvaiša. A. Brundza per savo šeimininkę V. Nausėdaitę buvo perdavęs taisyti

du vyskupo rankraščius kun. V. Norvaišai. Šis per vežiką S. Petraitį grąžino juos kun. A. Brundzai. Sėkmingai Tilžėje išspausdintų knygų gabenimui reikėjo sukurti knygų gabentojų ir platintojų tinklą. Vienas lietuviškos spaudos platinimo punktas susiformavo Jurbarke. Artimiausias Jurbarkui buvo Gaurės punktas, kur vikaravo kun. V. Dembskis. Toliau buvusi Tauragė, kurioje klebonavo iš Jurbarko atkeltas kun. Jonas Tamoševičius. Slaptų knygų platintojų tinklas buvo išsiplėtęs į keliolika Žemaičių (Telšių) vyskupijos pasienio parapijų.

Nemažas knygų platinimo centras buvo Ropkojai. Jau minėta, kad kun. A. Brundzos pamokslų paklausyti susirinkdavo daug tikinčiųjų iš anapus sienos, t. y. Lietuvos. Čia visuomet buvo galima pigiai nusipirkti ar nemokamai gauti leidinių lietuvių kalba, kuriuos žmonės mielai parsinešdavo, grįždami per Sartininkų užkardą. Spaudą daugiausia gabendavo S. Kulakauskas ir S. Petraitis. Į vežimą pridėdavo knygų ir brošiūrų, jas uždengdavo antru lentų dugnu ir taip perveždavo per muitinę. Ir nė karto neįkliuvo. Pervežtas knygas laikinai sukraudavo pas kun. V. Norvaišą. Per kvotą A. Brundza minėjo, kad 1868 m. S. Petraitis per Sartininkų muitinę tokiu būdu spaudą vežė 3–4 kartus.

Kun. A. Brundzos veikla Ropkojuose Rusijos valdžios pareigūnams kėlė įtarimų. Jie manė, kad A. Brundza dalyvauja rengiant naują sukilimą, slepia Rusijos piliečius, kartu su jais perka šautuvus, paraką, viską kaupia Ropkojuose, o paskui gabena per sieną į Rusijos imperiją. Dėl to prašė Prūsijos valdžios padaryti kratą Ropkojuose ir išduoti patį A. Brundzą. 1870 m. vasarą Prūsijos pareigūnai Rusijos imperijos žandarams išdavė kun. A. Brundzą, S. Kulakauską, S. Petraitį. Netrukus Kauno gubernijoje buvo suimti K. Rimkevičius ir V. Nausėdaitė. Iš pradžių suimtieji atvežti į Tauragę, o paskui pervežti į Vilnių, kur kalinti Vilniaus citadelės pastate Nr. 14. Juos tardė dar nuo 1863–1864 m. sukilimo tebeveikianti, caro įsteigta Vilniaus politinių bylų tardymo komisija, kuriai pirmininkavo generolas leitenantas A. Dreniakinas. Tardymai padarė savo, ir kun. A. Brundza prisipažino, jog platino lietuvišką spaudą. Nurodė taip pat, kad vyskupas M. Valančius buvo politinių knygelių autorius ir lietuviškos spaudos platinimo organizatorius. Tačiau tai jo neišgelbėjo nuo bausmės. 1871 m. balandžio 11 d. Vilniaus generalgubernatoriaus įsakymu ištremtas į Mezenę Archangelsko gubernijoje, 1876 m. kovo mėn. perkeltas į Pinegą, o praėjus metams į Temnikovą Tombovo gubernijoje. 1882 m. kun. A. Brundza paleistas be teisės grįžti į Lenkijos karalystę ir Šiaurės vakarų kraštą. Gyvenimo vieta pasirinko Kronštatą. Čia ir mirė 1892 metais.

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

Nebūkite abejingi –

prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!

Galima atvykti į redakciją Punske
arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose
ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą
(numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje),
nurodant, už kurį leidinį mokama.

LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2026 m. PRENUMERATOS KAINOS (zlotais)

Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	60	16	16
	pusmetis	30	8	8
	ketvirtis	15	4	4
Lietuva (nepirmenybiniu paštu)	metai	120	45	45
	pusmetis	60	22,50	22,50
Kitos užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	160	65	65
	pusmetis	80	32,50	32,50

RUGSĖJO PIRMOSIOS RYTĄ

Skambutis dindi
Rugsėjo rytą
Ir džiaugsmas spindi
Veidų gausybėj.

Gražiausios puokštės
Teks pedagogams,
Nes jie gi ruošia
Tėvynei žmones!

Pakvies lyg stalai,
(O buvo suolai),
Į juos mokiniai
Sės plušti uoliai.

Gal kabinetuos
Triūs augesnieji,
Klasėse vietos
Ras jaunesnieji.

Dievas telaimins
Tuos, kurie moko
Miestuos ir kaimuos
Visus nuo pirmokų!

Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

Lietuvos žiniasklaida

MRF MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

2025 09 15–26

Ko gero, niekas negalvojo, kad paskyrus Ingą Ruginienę premjere, ministrų kabineto, kuris nepriklausomos Lietuvos istorijoje yra dvidešimtas, reiks laukti visą mėnesį. „Nuo 1992 metų, kai buvo priimta Konstitucija, I. Ruginienės Vyriausybė iš tiesų – rekordininkė. Istoriškai dėl ministrų valdantieji susitardavo ir per 5 dienas, nors pastaruoju metu derybos užsitęsdavo vis ilgiau. <...> Dažnu atveju, kai tik Seimui buvo pristatoma Vyriausybės programa, kitame posėdyje parlamentarai patvirtindavo ją bei siūlomus ministrus“, – rašė portalas lrt.lt.

Iš pradžių viskas vyko kaip įprasta. Paskirtoji premjerė I. Ruginienė Prezidentui Gitanui Nausėdai pateikė 14 ministrų kandidatūras, tačiau šis paskyrė tik 12: be į aplinkos ir energetikos ministrus teiktų kandidatų iš Remigijaus Žemaitaičio partijos „Nemuno aušra“ (NA). Tačiau laikas ėjo, o visos sudėties Vyriausybės surinkti niekaip nesisekė.

Kodėl dviejų ministrų ieškota taip ilgai? Prezidentas G. Nausėda jau ne kartą sakė, jog jis neskirs jokio NA priklausančio kandidato ministru, nes partijos lyderis R. Žemaitaitis teisiamas dėl neapykantos kurstymo prieš žydus ir Holokausto neigimo, o dėl partijos finansavimo pradėtas atskiras ikiteisminis tyrimas. Tiesa, G. Nausėda rugsėjo viduryje kalbėdamas su žurnalistais nebuvo toks griežtas. „Mano iškeltas reikalavimas nereiškia, kad aš nesusitiksiu su žmogumi, bet, kita vertus, niekas manęs negali įpareigoti ar ultimatumais, ar grasinimais, ar šantažais patvirtinti ministro, kurio gebėjimu dirbti aš nesu užtikrintas“, – į pirmą vietą jau iškeldamas kandidato kompetenciją, kalbėjo šalies vadovas. Netiko šalies vadovui ir NA siūlytas vadovauti Aplinkos ministerijai Povilas Poderskis, jau ėjęs tokias pareigas Gintauto Palucko vyriausybėje, ir Mindaugas Jablonskis – vadovauti energetikai. Anot Prezidento, paskirti ministrai privalo nekelti nė mažiausių abejonių dėl savo ryžto ir gebėjimų ginti viešąjį interesą, galimybių atsispirti suinteresuotų grupių įtakai bei užtikrinti sklandžią ir rezultatyvią visuomenei ypač svarbių sričių veiklą.

Dėl tokio šalies vadovo sprendimo R. Žemaitaitis net pareiškė abejojantis, ar galioja koalicijos sutartis, tačiau vėliau pažadėjo pateikti naujus kandidatus. Bet tai būsią partiniai žmonės. Tiesa, Prezidentūra dar tik premjerei I. Ruginienei pradėjus rinktis ministrų kandidatūras ne kartą leido suprasti, jog G. Nausėdai tinkamiausias kandidatas vadovauti Energetikos ministerijai yra G. Palucko kabinete tokias pačias pareigas ėjęs Žygimantas Vaičiūnas, Demokratų sąjungos „Vardan Lietuvos“ partijos narys.

Kad Energetikos ministerija pagal koalicinę sutartį atitenka NA, labai nepatenkinta buvo Seimo opozicija – konservatoriai ir liberalai. Jie kreipėsi į Prezidentą neskirti NA kandidato vadovauti strateginę reikšmę turinčiai Energetikos ministerijai. Mat „stebimas pavojingas precedentas, kuris taiko tiesiai į strategines Lietuvos sritis ir grasina sugriauti tai, kas kantriai ir sėkmingai kurta“.

Anot portalo lrytas.lt, G. Nausėdai nenorint matyti Energetikos ministerijoje NA kandidatų ir siekiant išlaikyti valdančiąją daugumą, paaiškėjo, jog ministerijų mainai – neišvengiami. „Socdemams“ neliko nieko kito, kaip tik šią ministeriją pasiimti sau, o „aušriečiams“ atiduoti kažkurią iš saviškių. Sušauktas LSDP valdybos posėdis, kuriame svarstyta, kad mažiausiai skaudėtų prarasti Kultūros ministeriją. O vadovauti šiai ministerijai jau buvo paskirta socialdemokratų atstovė.

Kaip portalui lrt.lt sakė Vilniaus politikos analizės instituto asocijuotasis analitikas, politologas Matas Baltrukevičius, politiniai mainai formuojant Vyriausybę buvo realiausia išeitis iš aklavietės: „NA turėjo savo ambicijas, Prezidentui rūpėjo parodyti, kad jis vertina tos visuomenės dalies, kuri kelia klausimus dėl NA įtakos energetikos srityje, nuogąstavimus. Realiai čia buvo pasirinktas variantas, kai visi kažką laimi ir truputėlį nusileidžia.“

Paskirtoji premjerė I. Ruginienė ir pateikė Prezidento pageidaujamą Ž. Vaičiūno kandidatūrą tęsti energetikos ministro darbą jos Vyriausybėje. Tiesa, premjerė pripažino, kad kandidatui buvo iškelta sąlyga tapti LSDP nariu. „Toks variantas galėtų būti“, – žurnalistams Prezidentūroje teigė Ž. Vaičiūnas. Kad G. Nausėda jo kandidatūrą patvirtins, niekas neabejojo. Taip ir buvo. Prezidentas patvirtino paskutinius tris naujus ministerijų vadovus: energetikos ir du NA deleguotuosius aplinkos ir kultūros.

Bet, kaip rašė žiniasklaida, kultūros ministru paskirto NA nario Ignoto Adomavičiaus kandidatūra sukėlė audras ne tik kultūros bendruomenėje: šis pasirodė esąs ne tik politikos naujokas, bet, pasirodo, ir R. Žemaitaičio brolio žmonos sesers vyras.

Seimas pritarė Vyriausybės programai, kurią rugsėjo 10 dieną pristatė paskirtoji premjerė I. Ruginienė. Tada kabineto vadovė ir ministrai prisiekė (prisiekiant I. Adomavičiui Liberalų sąjūdžio frakcijos nariai atsuko nugaras): Vyriausybė pradėjo darbą. Tiesa, politologas profesorius Tomas

Janeliūnas feisbuke rašė, kad tai – pati silpniausia Vyriausybė per pastaruosius dešimtmečius. O ir pirmalaikiai rinkimai gali būti neišvengiami.

Prezidento G. Nausėdos (per) aktyvus dalyvavimas renkantis ministrus sulaukė ir kritikos. Naujienų portalo tv3.lt laidoje „Dienos pjūvis“ komunikacijos specialistas Linas Kontrimas kalbėjo: „Mes niekada gyvenime neturėjome tokio dalyko, kad šalies vadovas pasakytų, kad partinių kandidatų aš neskirsiu. Jūs tik pamąstykite taip akimirką: visa parlamentinė demokratija yra pagrįsta būtent partijų pergalėmis ir noru užimti postus.

Kai kažkas pradeda dirbtinai stabdyti, tai, žiūrėkite, čia yra ne tik nurodomoji demokratija, bet čia yra kažkas jau panašaus į Baltarusiją – neminiu Rusijos, bet tai yra beveik tas pats. Gal čia ir tirštai sakau savo teiginį, bet tiesiog noriu paraginti visus truputį atsibusti.

<...> ne Prezidento reikalas yra kištis į parlamentinę daugumą. Tai, kad Konstitucijoje parašyta, jog Prezidentas tvirtina kabinetą, tai jau yra daug, suprantate?

<...> Man atrodo, kad Prezidentūra šioje situacijoje kasasi sau duobę, ir strėlės į jį lekia visiškai su pretekstu, bet kaip galima išjungti tą negatyvą? Labai paprastai – tiesiog imti ir arba pranešimu spaudai, arba artikuliuotu pasisakymu į kameras paaiškinti, kodėl aš nepaskiriu – viskas. Tada mes pamatytume, kad taip, NA negeba pateikti normalių kandidatų, o dabar viskas yra suvesta į „man nepatinka“.“

Kiekvienais metais atėjus rugsėjui žiniasklaidoje padaugėja per vasarą primirštų temų apie Lietuvos mokyklas, bendrąjį ugdymą ir aukštąjį mokslą, baigiamuosius egzaminus, pedagogų stoką... Profesorius, ekonomistas Romas Lazutka portale lrt.lt paskelbtame straipsnyje „Privatizuojamas rugsėjis“ apžvelgė, kaip realiai šalies švietimo sistemoje veikia principas, suteikiantis lygias galimybes augti ir tobulėti visiems Lietuvos vaikams, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos ir tėvų finansinės padėties. Autorius rašė: „Moksleivių galimybių nelygybė Lietuvoje skandalinga. Kaip galimybės gali būti lygios mokantis viešoje (įprasta vadinti valstybinėje) mokykloje, kurią išlaiko tik valstybė, ir privačioje, kuriai papildomai prie valstybės finansavimo dar moka vaiko tėvai?

Pernai valstybė vidutiniškai vienam moksleiviui skyrė 3 170 eurų ugdymo lėšų metams. Šios lėšos skiriamos ir viešoms, ir privačioms mokykloms. Tačiau tėvai privačioms mokykloms moka net po 600–800 eurų per mėnesį, be to, įvairias papildomas tikslines įmokas.

Privačios mokyklos labai įvairios, tačiau tarp jų yra tokių, kurių finansavimas net du–tris kartus didesnis nei viešų. Net nelabai svarbu, kokį teisinės registracijos statusą pasirenka privatūs mokyklų steigėjai. Jiems pakanka verslumo įgūdžių pasinaudoti valstybės ir tėvų lėšomis. Nenuostabu, kad mokyklų verslas Lietuvoje sparčiai plinta.“

Ekonomistas atkreipė dėmesį, jog privačios mokyklos prisideda prie mokinių poliarizacijos, skirtingų grupių žmonės tolsta vieni nuo kitų, tarp jų auga socialinė įtampa. Jaunimui iš žemesnio sluoksnio mažėja galimybė kilti aukštyn. „Sparčiai plintantį privatų švietimo sektorių gaubia migla, ji nežada nieko gero nei jame brangiai už vaikų ugdymą mokantiems tėvams, nei visai švietimo sistemai.

Lietuvos tikrovė tokia: siekis užtikrinti lygias galimybes mokytis vaikams pareikalaus daug didesnio ryžto nei tas, su kuriuo I. Ruginienė pabandė išlaisvinti žmones iš II pensijų pakopos. Užduotis sunki, nes Lietuvos elitas labai rūpinasi savais vaikais, bet yra abejingas visiems likusiems, taip pat ilgalaikei visuomenės raidai“, – rašė autorius.

Minėtame portale aptarti ir stojimo į aukštąsias mokyklas rezultatai. O čia irgi matomi nemaži skirtumai. Tiesa, šiuo atveju tarp abiturientų iš regionų ir didžiųjų miestų pasirengimo. „Šiųmečio priėmimo rezultatai parodė, kad aukštesniu konkursiniu balu, taigi ir nemokamomis studijų vietomis, išsiskyrė vilniečiai, kauniečiai, šiauliečiai ir mažeikiškiai. Na, o žiūrint bendrai – ir į valstybės finansuojamas vietas, ir į mokamas, matyti, kad aukščiausią vidutinio balo reikšmę surenka stojantieji iš Kauno, Vilniaus ir Šiaulių“, – rašė portalas.

Kaip lrt.lt sakė Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti (LAMABPO) vadovas Pranas Žiliukas, tai lemia ir faktas, kad dideliuose miestuose ir didelėse gimnazijose neretai dirba daugiau geresnių pedagogų. Tad peršasi išvada, jog didesnėse gimnazijose rezultatai vidutiniškai yra geresni. Tačiau, anot P. Žiliuko, nors ir mažas abiturientų skaičius, yra rajonų, kurių taip paprastai nepaimsi. Turtingesni tėvai netgi samdo korepetitorius iš didžiųjų miestų. O ir mokytojų – švyturių, kurie puikiai parengia vaikus, netrūksta. „Yra mokytojų patriotų, kurie nusėdo provincijoje, dirba nuostabiai. Jie savo padaro. Ar jie bus puoselėjami, ar bus tos mokyklos pribaigtos, kitas klausimas“, – lrt.lt kalbėjo P. Žiliukas.

Didžiausias aukštojo mokslo pyrago gabalas ne pirmi metai atiteko Vilniaus ir Kauno miestams ir rajonams (44,9 proc.) bei vietovėms aplink juos. „Pagrindinė to priežastis – vidinė migracija. Šeimos, kurios darbingos, žiūri į ateitį, bėga ten, kur arti galimybės gauti išsilavinimą, turėti būrelius vaikams. Tai dabar daro Lietuva“, – aiškino LAMABPO vadovas. Analizuojant priėmimo į aukštąsias mokyklas rezultatus susidaro įspūdis, kad į „žemės ūkį“ irgi stoja Vilniaus ir Kauno abiturientai. Tačiau P. Žiliukas tokią nuomonę patikslina: yra šeimų, kurios gyvena regionuose, bet vaikai mokosi didelių miestų gimnazijose. O suvestinėse tie vaikai priskiriami Vilniui ir Kaunui.